

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

VIDURINIO UGDYMO DAILĖS BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas parengė: *dr. Ramutė Rachlevičiūtė, Irena Staknienė, Jolita Morkūnaitė.*

Siūlymus teikė: *Prof. Eglė Ganda Bogdaniienė, Vytautas Černiauskas, Lina Gutauskienė, Nelė Jurgelionienė, Vilma Kaplanovskienė, Rimantas Kisielius, Rasa Klingaitė, Jūratė Kokšaitė, Gintė Mažiulienė, Rita Mikučionytė, Karolina Norkienė, Dalia Puodžiukienė, Alberta Saukaitytė, Jadvyga Sinkevič, Jūratė Stauskaitė, Arūnas Vaitkus, Romualda Zareckienė, Rūta Čėsniienė, Emilija Jarošaitė.*

Turinys

1. Naujo turinio mokymo rekomendacijos.....	2
2. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai.....	13
2.1. III gimnazijos klasė.....	14
2.2. IV gimnazijos klasė.....	21
3. Skaitmeninės mokymo priemonės.....	28
4. Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	30
5. Užduočių pavyzdžiai.....	33

1. Naujo turinio mokymo rekomendacijos

Šių Metodinių rekomendacijų paskirtis - padėti dailės mokytojams įgyvendinti atnaujinamą Dailės Bendrąją programą viduriniam ugdymui.

Dailės dalykas apima kūrybinę raišką ir dailės pažinimą, įgyjama žinių ir supratimo apie vaizduojamąją dailę, architektūrą, dizainą, tautodailę, taikomąją dailę ir aplinkos estetinių savybių vertinimą. Viduriniame ugdyme ypač svarbus dailės ir jos reiškinių suvokimo gebėjimų ugdymas. Mokomasi suprasti regimąjį pasaulį kaip žmogaus ir gamtos kūrybos vaisių, atpažinti ir vertinti jo vizualiuosius ypatumus ne tik dailės kūriniuose, bet ir kasdienėje savo aplinkoje.

Ugdymas daile reikalingas kiekvienam žmogui. Dailės žinios ir meniniai gebėjimai gali praversti ne tik profesionaliems dailininkams, bet ir kitų profesijų žmonėms. Dailės pamokose sėkmingai plėtojami gebėjimai, garantuojantys sėkmę profesinėje karjeroje: ugdoma estetinė nuovoka ir kūrybiškumas, vizualioji kultūra, originalus ir konstruktyvus mąstymas, mokėjimas atsirinkti idėjas ir gebėjimas kūrybingai jas plėtoti, laikytis numatyto plano ir būti reikiam sau. Šie gebėjimai būtini daugeliui šiuolaikinių profesijų atstovų.

Ugdymas daile yra unikalus tuo, kad bendravimas su meno kūriniais tiesiogiai ir netiesiogiai veikia žmogaus jausmus ir mintis. Meno ir kultūros paveldo pažinimas padeda kurti vertybių sistemą, be kurios jaunam žmogui sunku būtų rasti savo vietą šiuolaikiniame pasaulyje. Per kūrybinę veiklą žmogus pažįsta savo aplinką, patį save ir kitus, išmoksta išsiaiškinti meno kūriniuose užkoduotą informaciją, išvelgti juose užfiksuotas jausmines išvalgas, atrasti bendravimo su menu džiugesį.

Kūrybiškumui ugdyti ypatingą reikšmę teikia tokia meninė ekspresija, kuri įkūnija bendravimą, pasaulinės kultūrinės patirties perimamumą ir kritinį mąstymą. Grožio ir estetiškumo pojūtis ugdomas remiantis iškiliais pasaulinės kultūros pavyzdžiais, diskutuojant ir mėginant nustatyti jų vertingumą ne tik pagal iš anksto aptartus kriterijus, bet ir argumentuotai išsakant savo nuomonę, pastebėjimus ir originalias išvalgas. Per dailės pamokas ugdomas nuovokus ir išvalgus dailės vartotojas. Tenkindami savo įvairiausius poreikius, tame tarpe ir estetinius - meninius poreikius, žmonės tampa vartotojais. Komunikacijos priemonės, žiniasklaida intensyviai skatina vartotojiškas nuostatas, formuodamos madingo žmogaus įvaizdį. Susiduriame su individualumo, asmens ir tautos tapatybės, žmogaus ir piliečio vertybių nuosmukiu vardan vartotojiškos savirealizacijos. Kultūringas vartotojas - tai sąmoningas, kritiškai mąstantis, vizualinę bei socialinę aplinką suvokiantis ir joje aktyviai veikiantis žmogus. Šie siekiai sudaro ugdymo daile sudedamąsias dalis, kurios nuolat persipina, sąveikauja tarpusavyje. Bet kurios iš jų ignoravimas ardo visą ugdymo sistemą.

Kas nauja, lyginant su Vidurinio ugdymo Dailės Bendrąja programa (2011). Atnaujintos dailės bendrosios programos projekte (2021) nuo pirmos iki dvyliktos klasės naujai suformuluotas **tikslas** - Sudaryti sąlygas mokiniams dailės raiškos ir kūrybos dėka pažinti save ir supantį pasaulį, puoselėti kūrybinį mąstymą vaizdais ir estetinę nuovoką; pažįstant Lietuvos ir pasaulio paveldą, įgyti tvirtą kultūrinį pagrindą, jaustis aktyviu gyvenimo ir savo ateities kūrėju.

Patikslinti vidurinio ugdymo **uždaviniai**: siekdami Dailės dalyko ugdymo tikslo, mokiniai:

- savarankiškai ir tikslingai pasirenka vizualinės kūrybos priemones ir būdus, spontaniškai eksperimentuoja, įgyvendina savo kūrybos sumanymus ir juos analizuoja;
- renka informaciją, analizuodami ir interpretuodami įvairius praeities ir dabarties dailės kūrinius, idėjas ir jų kontekstus, siekia individualios raiškos, įtvirtina atradimus kūryboje ir toleruoja kitų raiškos savitumą;
- bendradarbiauja ir prisiimti atsakomybę už savo pasirinkimus individualioje kūrybinėje veikloje ir siekia bendrų kūrybinio darbo rezultatų;

- savikritiškai įsivertina savo ir tolerantiškai vertina kitų mokinių (klasės draugų) idėjas, kūrybinio darbo rezultatus;
- pažindami pasaulio ir Lietuvos kultūros paveldą, suvokia jo išsaugojimo ir puoselėjimo svarbą;
- geba organizuoti parodinę veiklą ir kitas kūrybinės veiklos formas, pristato įvairius kultūrinius reiškinius;
- plėtoja estetinio aplinkos tvarkymo poreikį, pasinaudoja estetinė patirtimi kasdieniame gyvenime, aplinkoje ir bendraujant su žmonėmis.

Dailės Bendrosios programos projekte naujai suformuluotos skaitmeninė ir socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos, atnaujinti ugdomų kūrybiškumo, pažinimo, kultūrinės, komunikavimo ir pilietinės kompetencijų aprašai.

Atnaujintos trys **Pasiekimų sritys**: dailės raiška, dailės supratimas ir vertinimas, dailės reiškinių ir kontekstų pažinimas.

A. Dailės raiška. Šios srities pasiekimai apima intuityvų autentiškų idėjų kėlimą, dailės medžiagų, technikų, meninės išraiškos priemonių pažinimą ir valdymą, savo dailės pasiekimų pristatymą ir eksponavimo principų taikymą, įgytos kūrybos patirties, improvizacinio polėkio refleksiją, žinias ir gebėjimus.

B. Dailės supratimas ir vertinimas. Šios srities pasiekimai yra susiję su dailės kalbos pažinimu, t. y. dailės sąvokų supratimu ir tinkamu vartojimu, savo, kitų sukurtų dailės kūrinių interpretavimu ir vertinimo gebėjimais. Dailės kūrinių tyrinėjimas apima kūrybinių idėjų, stilių, meninės raiškos priemonių ir elementų supratimą, analizę ir vertinimą. Dailės kūrinių interpretavimas atskleidžia mokinių gebėjimus nusakyti, kokias prasmes jie išvelgia savo ir kitų (draugų, dailininkų) sukurtuose kūriniuose.

C. Dailės reiškinių ir kontekstų pažinimas. Šios srities pasiekimai apima dailės reiškinių, t. y. kūrinių muziejų kolekcijose ir dailės galerijų ekspozicijose, internete, žmogaus veikloje, architektūroje (interjere ir eksterjere) tyrinėjimo gebėjimus, mokinių pastangas susieti įgytą dailės patirtį su kasdieniu gyvenimu, asmenine raiška ir vertybėmis.

Naujai suformuluotas **Mokymo(si) turinys**. Jo apimtis liko tokia pati, nepadidėjo. Tik jis pateikiamas ne pagal veiklos sritis, kaip Vidurinio ugdymo dailės bendrojoje programoje (2011 m.), o pagal aktualias dailės raiškos ir jos pažinimo problemas: grafinės, spalvinės, erdvinės raiškos, sociokultūrinės aplinkos pažinimą, tarpdalykinius ryšius, bendras temas su kitų mokomųjų dalykų ugdymo turiniu, integruotus projektus.

Mokymo(si) turinio temos:

Grafinės, spalvinės, erdvinės raiškos pažinimas. Dailės technikos: raiška plokštumoje ir erdvinė raiška. Meninės išraiškos bruožai. Vaizdavimo būdai ir galimybės. Dailės rūšys. Dailės žanrai. Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas. Vizualinių išpūdžių interpretavimas ir improvizavimas.

Sociokultūrinė aplinka. Kultūrinis paveldas. Dailės istorija. Etninė kultūra. Švenčių puošimo tradicijos. Valstybingumo simboliai.

Tarpdalykinės temos. Meninės idėjos. Idealai, vertybės, asmenybės. Kultūrų įvairovė. Projektai. Integruota veikla.

Dailės ugdymo procese pasiekimų sritys yra glaudžiai integruotos, jos viena kitą papildo, dailės raiška ir pažinimas vyksta vienu metu. Kelios mokymo(si) turinio temos gali būti įgyvendinamos per vieną praktinę veiklą, užduotį, pamoką ar pamokų ciklą.

Atnaujintoje dailės Bendrojoje programoje 11-12 klasei pasiekimai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: **slenkstinis**, **patenkinamas**, **pagrindinis**, **aukštesnysis**. Vidurinio ugdymo Dailės Bendrojoje programoje (2011) buvo aprašyti trijų pasiekimų lygių požymiai.

Aukštesniųjų dailės pasiekimų ugdymas

Pradėdami mokytis pagal Vidurinio ugdymo programą mokiniai turi galimybę rinktis menų dalyką. Dailę pasirenka skirtingų gebėjimų mokiniai. Dalis jų nori išmokti savarankiškai kurti, tikisi pasirengti dailininko profesijos studijoms, kiti nori įdomiai praleisti laiką ar sužinoti naujų faktų apie kūrinius, jų sukūrimo aplinkybes ar dailininkų gyvenimą. Dailės mokytojui vidurinėje mokykloje iškyla nauji uždaviniai: dirbti su skirtingų nuostatų ir motyvacijos mokiniais, tapti jų pagalbininku, mokyti pažinti dailę savarankiškai, įtraukti mokinius į aktyvų dailės raiškos ir pažinimo procesą. Per dailės pamokas turėtume sudaryti sąlygas visiems mokiniams, kokių gebėjimų jie bebūtų, siekti aukštesniųjų pasiekimų, padėti kiekvienam mokiniui kūrybos dėka pažinti savo polinkius, save ir supantį pasaulį, Lietuvos bei pasaulio paveldą.

Vidurinėje mokykloje mokiniai atlieka daugiau dailės pažinimo užduočių, savarankiškai tyrinėja dailės kūrinius, artimiausios aplinkos vizualiuosius reiškinius, analizuoja ir vertina kultūrinę informaciją, taip pat sprendžia įvairias menines problemas, ieško tinkamiausių kūrybinių problemų sprendimų būdų, daro išvadas, apibendrina ir įsivertina savo dailės pasiekimus. Atliekant dailės raiškos uždutis mokiniai skatinami mokytis sudėtingesnių dailės raiškos technikų ir viršyti užduties reikalavimus: tikslingai pasirinkti sudėtingesnę kūrybos būdą, savarankiškai eksperimentuoti, improvizuoti, kūrybiškai jungti tradicines ir mišrias dailės technikas. Spalvinės, grafinės ir erdvinės raiškos uždutims mokiniams siūloma savarankiškai pasirinkti vaizdavimo temą, kūrybos būdą ir priemones, kelti originalias kūrybines idėjas, ieškoti savitų kūrybinių sprendimų.

Skatinant mokinių norą siekti daugiau, labai svarbiu tampa formuojamasis vertinimas. Jis teikia individualią pagalbą mokiniui ir grįžtamąjį ryšį, įtraukia mokinių į savo pažangos fiksavimą, pasiekimų vertinimą ir įsivertinimą, padeda išsikelti mokymosi tikslus, teikia informaciją mokinio tėvams.

Aktyvus ir įdomus dailės pažinimo procesas, įvairios dailės tyrinėjimo uždutys, integruota kūrybinė veikla, grupiniai projektai, diskusijos, atviro tipo klausimų kėlimas ir atsakymų į juos paieškos skatina mokinius siekti aukštesnių pasiekimų. Per dailės pamokas mokytojas nebeskaito ilgų dailės istorijos paskaitų, vietoje jų organizuoja pokalbius ir diskusijas su visa klase. Mokiniai dirbdami grupėse analizuoja pateiktų kūrinių pobūdį (gali pasinaudoti savo užrašais, dailės vadovėliais, žodynėliais, reikšminių žodžių lentelėmis) ir nustato: dailės kūrinio rūšį, šaką, (aptaria, kokie požymiai rodo kūrinio priklausymą vienai ar kitai dailės rūšiai, šakai); žanrą (portreto, peizažo, buitinio, mitologinio žanro ar kt. darbai); vaizdavimo būdą (realistinis, sąlygiškas, abstraktus vaizdavimas); stilių ir kt.

Pateikiame keletą aktyvaus dailės pažinimo metodų:

Metodas – grupinis darbas, analizė, apibendrinimas.

Mokiniai suskirstomi (arba susiskirsto patys) po 3-4 į grupes. Kiekvienai grupei pateikiamos reprodukcijos ir popieriaus lapai išvadoms surašyti.

Uždutis: naudojantis dalomąja medžiaga, vadovėliais ir užrašais, vadovaujantis juose pateiktomis kūrinio vertinimo lentelėmis ar pavyzdžiais, nustatyti:

- dailės šaką, rūšį, žanrą, vaizdavimo būdą;
- kūrinio menines ir kompozicines išraiškos priemones;
- kokią nuotaiką sukuria šios išraiškos priemonės ir kaip jos padeda išryškinti idėją;
- pamėginti apibūdinti, ką dailininkas ketino išsakyti savo kūrinyje.

Mokiniai deleguoja po vieną atstovą iš grupės analizei apibendrinti.

Metodas – pokalbis, demonstravimas.

Mokiniai: po vieną atstovą iš darbo grupių pateikia savo apibendrinimus ir parengtus kūrinių vertinimus, analizuoja kompozicines ir menines išraiškos priemones, atsako į papildomus mokytojo klausimus. Grupės draugai papildo pasakojimą.

Metodas – problemos iškėlimas, lyginamoji analizė.

Pravedamas pokalbis su visa klase. Mokiniai turi palyginti, kurių dailės kūrinių meninė stilistika yra panaši, kurių skiriasi ir įvardyti skirtumų pobūdį.

Mokytojas padeda mokiniams atpažinti vaizdavimo skirtumus, pavyzdžiui, tarp tautodailės ir profesionaliosios dailės kūrinių (5-6 klasė), tarp baroko ir klasikinės dailės kūrinių (7-8 klasė), tarp tradicinės vaizduojamosios ir šiuolaikinės dailės kūrinių (9-10 klasė):

- kuo ypatingos kūrinių idėjos; kaip skiriasi tradicinės ir šiuolaikinio kūrinių idėjos pristatymas;
- kurie kūriniai pasižymi šviesos ir spalvų kontrastais, ką tai duoda?
- kuriuose išvelgiama dinamiška kompozicija, dėmių, formų vingrumas? Ir ką tai duoda?
- kokie kūriniai primena sustabdytą teatro sceną, „sustok, akimirka“ momentą, apimusių jausmo, įvykio sceną?

Mokiniai skatinami apibūdinti, pavyzdžiui, kuo skiriasi šie du stiliai – *barokas* (dinamika, puošnumas, įmantrumas ir pan.) ir *klasicizmas* (ramybė, saikingumas ir pan.).

Metodas – pokalbis su visa klase.

Mokiniai atsineša praėjusią pamoką gautą dalomąją medžiagą - dailės kūrinių meninių ypatybių atpažinimo santrauką. Po vieną ar dviese dirba prie individualaus kompiuterio ir iš savo atsineštų laikmenų perkelia pasirinkto kūrinių vaizdą į savo ir mokytojos kompiuterį. Išklauso mokytojo paaiškinimą apie užduoties atlikimo sąlygas. Užrašuose įrašo savo pasirinkto kūrinių metriką, šalia jos parašo kūrinių meninę analizę. Atliktą darbą pristato klasėje.

Metodas – individualus darbas, analizė, apibendrinimas.

Užduotis mokiniams: vadovaujantis pateiktomis kūrinių vertinimo kryptimis, kiekvienas turi nustatyti savo pasirinktų kūrinių pobūdį ir meninius bruožus, nusakyti stilių (užrašyti savo užrašuose):

- nurodyti kūrinių autorių, kūrinių pavadinimą, medžiagas, kurios naudotos kuriant šį kūrinių (surašyti kūrinių metriką);
- nustatyti, kuriai dailės šakai priklauso kūrinių;
- nurodyti vaizdavimo būdą – realistinis, sąlygiškasis ar abstraktusis (nurodyti, kas leidžia teigti apie vaizdavimo būdą);
- apibūdinti vaizdavimo temą, kuriam dailės žanrui priskiriamas kūrinių (taikyti tik vaizduojamosios, „grynosios“ dailės kūrinių);
- aptarti kūrinių idėją ar funkciją ir kokios meninės bei kompozicinės raiškos priemonės naudotos kūrinių idėjai išreikšti, kaip jos atspindi autoriaus gyvenamąjį laikotarpį;
- nustatyti, kuriam dailės stiliui, epochai gali būti priskiriamas kūrinių arba kokios stilistinės citatos naudotos kūrinyje. Įvardyti raiškos priemones, kurios leidžia spręsti apie kūrinių stilių, epochą arba iš kur paimtos citatos;
- išsakyti asmeninę nuomonę apie kompozicinę nagrinėjamo kūrinių vienovę: jo nuotaiką, idėją, aptarti, ką šiuo kūriniu norėjo išreikšti dailininkas – ką mokiniui sako spalvos, dėmės, kitos meninės išraiškos priemonės, simboliai, objektų išdėstymo tvarka ir pan.

Mokytojas stebi mokinių darbą, jei reikia – pataria ir koreguoja, su mokiniu aptaria, kaip reikėtų keisti, tobulinti kūrinių ir pasvarstyti, o kaip keisis galutinis rezultatas.

Metodas – pokalbis, demonstravimas.

Mokiniai po vieną (tie, kurie nori, pasisiūlo patys) pateikia savo pasirinkto kūrinių nuotrauką (ar reprodukciją) ir parengtą kūrinių vertinimą, analizuoja (pagal aptartus kriterijus) kompozicines ir menines išraiškos priemones, atsako į papildomus mokytojo ar mokinių klausimus.

Mokytojas padeda mokiniams prarasti pokalbį, koreguoja pokalbio eigą, teikia papildomus klausimus, padedančius atlikti išsamesnę kūrinių meninę analizę, skatina mokinius pagrįsti savo teiginius tinkamai vartojant dailės sąvokas.

Metodas – pokalbis, demonstravimas.

Mokiniai dailės užrašų sąsiuvinyje užsirašo namų užduotį.

Mokytojas pamokai parengia užduoties sąlygų aprašymą, paruošia keletą šiuolaikinės dailės kūrinių pavyzdžių pristatymui (kūrinių turėtų parodyti, kokiomis technikomis galima būtų interpretuoti pasirinktą stilistiką), pavyzdžiui: V. Valiaus grafika, V. Antanavičiaus asambliažai, V. Mazūro lėlių eskizai ir pan.

Pamokos metu naudojantis parengta pateiktimi skelbiama namų užduotis: kitai pamokai pasirinkti raiškos būdą (grafinį, spalvinį ar erdvinį) ir pasiruošti jam tinkamas medžiagas ir įrankius. Mokytojas pasiūlo atsinešti įvairių daiktų, tekstilės atraižų, klijų, dažų, teptukų, kartono lakštų (ne tik pieštukų, flomasterių, tušo, plunksnelių). Demonstruojami šiuolaikinių dailininkų kūriniai, kuriuose ryškios praeities stilių ir temų variacijos, atkreipiamas dėmesys, kokiomis medžiagomis kuria dailininkai. Siūloma ir mokiniams apmąstyti, kokios stilistikos kūrinį, kokia technika ir iš kokių medžiagų jie norėtų kurti.

Metodas – individualus darbas, analizė, apibendrinimas.

Užduotis mokiniams: vadovaujantis pateiktais pavyzdžiais ir pasirinkto stiliaus meniniais bruožais, nupiešti savo kūrinėlio eskizą ir paaiškinti iš kokių medžiagų bus kuriamas darbas.

Mokytojas stebi mokinių darbą, atkreipia mokinių dėmesį į pastebėtas darbo detales, pasiteirauja mokinių, kaip bus įgyvendinamas sumanymas, kokias medžiagas ir technikas mokiniai numato naudoti, skatina juos pradėti įgyvendinti savo sumanymą.

Metodas – individualus darbas, konsultavimas.

Mokiniai dirba su atsineštomis medžiagomis, kuria pasirinktu raiškos būdu.

Mokytojas: padeda mokiniams, pataria, kaip koreguoti darbo eigą, teikia techninių siūlymų, primena laikytis pasirinktos stilistikos.

Metodas – diskusijos, pokalbis su visa klase.

Mokiniai išdėlioja praėjusią pamoką pradėtus kurti darbus, šalia padeda savo kūrinėlio eskizus. Kiekvienas trumpai pristato savo sumanymo įgyvendinimo eigą, palygina su eskizais.

Mokytojas: kviečia mokinius pagal iš anksto aptartus kriterijus įsivertinti savo darbo pradinį etapą, minties originalumą, pasirinktų medžiagų tikslingumą ir jų taikymą, palyginti savo darbo rezultatą su kitų mokinių kūrinėliais.

Siekti aukštesnių pasiekimų dailę pasirinkusius mokinius skatina ir gilesnis dailės šakų ar dailės technikų pažinimas. Visada geriau, kai gilesnės žinios, susidomėjimas atsiranda, kai mokinys gauna postūmį iš šalies. Pavyzdžiui, jeigu lankomasi muziejuje ar parodoje, tai svarbu užakcentuoti kokią tapybos, grafikos techniką, o po to prie jos sugrįžti klasėje ir parodyti knyginius pavyzdžius, kitų mokinių ar dailininkų reprodukcijas. Sujungti tai, kas buvo žinoma iš anksčiau su tuom, kas sužinota dabar, “šviežiai”. Kartoti kūrybingai, plečiant savo horizontą ir gilinant žinias konkrečiais dailės klausimais. Tai suderinti nelengva, bet tai proporcijų, bendravimo dalykai, kuriuos kūrybingas mokytojas gali puikiai atlikti. Ir mokiniai liktų patenkinti, ir pats mokytojas patirtų kūrybingai atlikto darbo malonumą. 5. Siūlymai mokytojų nuožiūra skirstomų 30 procentų pamokų

Mokytojai galėtų planuoti kultūros edukacijos veiklą taip, kad atsižvelgtų į porą svarbių principų:

- Artimiausioje aplinkoje esantis konkretus vietinio dailininko meno kūrinys edukacine prasme, yra vertesnis už aukščiausios meninės kokybės kūrinio reprodukciją albume, knygoje.
- Kai parodoje ar dailininko dirbtuvėje stebimas konkretus meno kūrinys, tai susipažįstama ir su kiekybiniais meno kūrinio “parametrais”: koks kūrinio aukštis, plotis, kokia – jeigu paveikslas – tekstūra, faktūra.
- Kaip atrodo ne tik meno kūrinys, bet ir jo medžiaginė pusė: gruoblėtumas, šiurkštumas ar glotnumas.
- Ar matosi piešinys, ar iš karto piešta dažu. Jeigu piešta, tai kaip tas piešinys atliktas. Jeigu tai skulptūra - kaip mokinys jaučiasi šalia jos, stebi, iš kokios medžiagos padaryta, spėlioja, kokiais įrankiais tai atlikta.

Tarpdalykinių temų integravimas. Dalykų dermė

Bendrosiose programose yra numatyta dalykų ugdymo turinio dermė ir galimi tarpdalykiniai ryšiai, nurodyta, kaip juos prasmingai atskleisti, susiejant su kitų mokomųjų dalykų temomis. Šios temos pateikiamos ir dailės bendrojoje programoje. Tai dailės pažinimui ir raiškai svarbūs sociokultūrinės aplinkos tyrinėjimo, analizavimo ir vertinimo aspektai (kultūrinis paveldas, dailės istorija, etninė kultūra, švenčių puošimo tradicijos, valstybingumo simboliai), tarpdalykinės temos (meninės idėjos, idealai ir vertybės, asmenybės, kultūrinė įvairovė), bendros temos su kitų dalykų ugdymo turiniu, tarpdalykiniai

projektai ar integruota veikla. 11-12 klasėje dailės temų ar užduočių integracinius ryšius su kitų mokomųjų dalykų mokymo(si) turiniu gana sunku tiksliai numatyti, nes dailės grupės mokiniai gali būti pasirinkę ir mokosi skirtingų pasirenkamųjų dalykų. Todėl Dailės bendrosios programos 11-12 klasių mokymosi turinyje **Projektų** ir **Integruotos veiklos** skyrelyje numatytas bendrų temų ieškojimas kitų dalykų ugdymo turinyje. Dailės ugdymo turinys būtų siejamas su įvairiais menais, skirtingais mokomaisiais dalykais. Tokia veikla skatintų mokinius ieškoti idėjų savo kūriniais ne tik savo artimiausioje aplinkoje, dailės kūrinuose ar kultūriniame pavelde, bet ir šiuolaikinio mokslo, istorijos, psichologijos ar kitose srityse.

Integruodami ugdymo turinį racionaliau naudojame pamokų laiką, mažiname mokymosi krūvius ir sudominame mokinius kūrybine veikla. Integruoti dailę į kitus dalykus galima labai įvairiai: planuojamos bendros temos, integruotos pamokos, pamokų ciklai, bendros išvykos, integruotos veiklos projektai ir kt. **Integruoti kultūriniai projektai** skatina susiburti įvairius meninius polinkius turintiems mokiniams. Gal vienam patinka vaidinti, deklamuoti, šokti, o kitam – labiau tinka stebėti, mėgautis stebėjimu ir nupiešti renginio plakata, parengti programą. Ne kiekvienas gali aktyviai dalyvauti, kitas gali prisijungti iš šalies, padėti ar tiesiog būti stebėtoju ar vertintoju. Gal yra mokinių, kurie moka pagroti, yra įvaldę vieną ar kitą instrumentą. Gal mokinys, gavęs progą pagroti tai, ką nori, kaip nori ir matydamas, kad kiti to nesugeba, gali pajauti muzikavimo malonumą. Prisijungti gali ir tie, kurie gerai rašo, pavyzdžiui, jie gali kurti scenarijus, parinkti eilėraščius ar tinkamus tekstus. O gal kas nors tiesiog gali raiškiai tuos tekstus perskaityti. O gal kitas mokinys gali tiesiog pabūti reporteriu, dokumentalistu: pafotografuoti, pafilmuoti, uždokumentuoti tai, ką kuria kiti. Tai irgi labai svarbu. Vadinas, tokiuose integruotuose meninės veiklos projektuose kiekvienam yra galimybė atsiskleisti, pasirodyti iš stipriosios pusės, atgauti pasitikėjimą savo jėgomis ir leisti pasireikšti savo meniniams polinkiams – žodinės, vaizdinės, vaidybinės, režisūrinės kūrybos prasme ir t.t. O svarbiausia – mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, pažinti save ir kitą, atrasti naujus dalykus ir įtvirtinti jau žinomus. Pasijausti svarbiu, „čia“ ir „dabar“ ir jaustis klasės, mokyklos bendruomenės dalimi. Taip mokiniams sudaroma galimybė pritaikyti savo turimas, gal net labai specifines žinias ir gebėjimus naujuose kontekstuose, parodyti turimą (kurią išryškinti padėtų būtent tokios progos) ir įgytą kompetenciją. Aiškinantis kultūros sąsajas, svarbu atkreipti mokinių dėmesį į vizualiuosius žmonių veiklos pėdsakus, amžinąsias vertybes, pasaulio tautas jungiančią patirtį, simbolių ir ženklų sistemas, ieškoti tinkamų pavyzdžių savo socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje.

Kalbinių gebėjimų ugdymas

Kalbiniai gebėjimai sėkmingai ugdomi per dailės pamokas, kai taikomas Vizualinio mąstymo strategijų metodas, sukurtas ir iki šiol taikomas JAV. Jį sukūrė psichologė Abigail Housen ir muziejų edukologas Philip Yenawine, kuris kruopščiai atrinko paveikslus ir paruošė metodiką, kaip žiūrėti, tyrinėti ir aiškinti dailės kūrinius. Naudojama universali klausimų sistema skatina stebėti ir apibūdinti, interpretuoti dailės kūrinius remiantis argumentais, mokomasi nuosekliai samprotauti. Tai puikus būdas gilinti kalbėjimo įgūdžius, ugdyti kritinio mąstymo gebėjimus. Ši metodika jau taikoma ir Lietuvos muziejų edukacinėse programose, ją sėkmingai taiko ir dailės mokytojai.

Atnaujintoje dailės Bendrojoje programoje 11-12 klasei **Dailės supratimo ir vertinimo** bei **Dailės reiškinių ir kontekstų pažinimo** sričių pasiekimai yra glaudžiai susiję su dailės kalbos pažinimu, t. y. dailės sąvokų supratimu ir tinkamu vartojimu, savo, kitų sukurtų dailės kūrinių interpretavimu ir vertinimo gebėjimais. Mokinių paaiškinimai, ką jie vaizdavo ar matė pavaizduota, yra itin svarbi dailės pažinimo proceso dalis. Diskutuodami, nebijodami klausti ir ieškodami atsakymų į iškeltus klausimus, mokiniai ne tik pritaiko įgytas žinias ir patyrimą, bet ir ugdomi pažinimo, komunikavimo, kultūrinę, pilietinę ir kitas kompetencijas. Kalbėdami apie savo ir kitų kūrinius, artimiausios aplinkos, gamtos ir

kultūros objektų estetines savybes vaikai mokosi ne tik ir ne tiek pasakoti savo įspūdžius apie matytus vaizdus, sklandžiai reikšti savo mintis, interpretuoti, argumentuoti savo pastebėjimus, suprasti ir tinkamai vartoti tam tikras dailės sąvokas (dalyko terminus). Bet ir mokosi pažinti save ir kitą, savo ir kitų mintis, svajones. Pastebi, kad ne tik pasaulis margas, įvairus, bet ir žmonės žiūrėdami į tuos pačius dalykus, kūrinius mato visai ką kita nei jis / ji. Pradedą suprasti kiekvieno žmogaus unikalumą, ugdo toleranciją kito nuomonei, supratimui.

Kalbėdami apie kūrinius pradžioje visi būname pasakotojo lygmenyje, nebūtina žinoti ir vartoti daugybės specialių terminų. Galimybė, poreikis interpretuoti ateis palaipsniui. Pokalbių / pasikeitimų nuomonėmis pobūdis priklauso nuo mokinių amžiaus, patirties, išsilavinimo lygio. Jie pamatys, kad kiekvienas turi ką asmeniškai jam įdomaus pasirinkti iš meno pasaulio. Taip pat nereikėtų skatinti nei mokytojų, nei mokinių pasakoti ilgų pasakojimų apie dailės istoriją, dailininkų gyvenimo ir kūrybos biografijų, skaityti ilgus kūrinių siužetų aprašymus. Pradžioje nereikėtų siekti išsamumo, o kaip tik reikėtų pasidžiaugti atskirais, tegu ir fragmentiškais taikliais pastebėjimais, įdomiai parinktu žodžiu minčiai išreikšti. Svarbu būtų pradiniam etape apčiuopti minties trajektoriją, pradėti vartoti reikšminius žodžius tinkamoje vietoje, žinoti, kur galima susirinkti informacijos, kad galima būtų papildyti pasakojimą, pastebėjimą.

Stebėdami ir analizuodami klasikinės ir šiuolaikinės dailės kūrinius mokiniai susipažįsta su įvairių kūrybinių stilių, individualių manierų įvairove, XIX a. – XXI a. daile ir architektūra, modernizmo ir postmodernizmo meninių sistemų savitumais. Aptariant šiuolaikinius dailės kūrinius pabrėžiama, kad realistinio vaizdavimo principai, iliuzijos “kaip gyvenime” siekiai nėra vieninteliai ir neprivalomi dailėje. Reikėtų priminti, kad klasika, modernizmas ir postmodernizmas, tai trys skirtingos meninės sistemos su savo kalba, idealais, stilistika, jos turi net savo atskirus meninės kalbos, reikšminių žodžių “žodynus”. **Klasikoje** - svarbi stiliaus vienovė, antikos, renesanso ir klasicizmo meninių principų įvaldymas, klasikinės tradicijos tęstinumas ir t.t.

Modernizme - svarbus naujumo, originalumo, atraktyvumo siekis ir autentiškas individualus braižas.

Postmodernizme – svarbus ironiškas ar žaismingas santykis su klasikine, modernistine daile, praeities stilių citatos ir įvairių stilistikų jungimas viename kūrinyje. Dažnai pačios idėjos pasirinkimas, konceptualumas yra svarbesnis, o ne jos įgyvendinimo būdai.

Kalbant apie kūrinius, juos interpretuojant ugdomas gebėjimas argumentuotai apginti savo idėją, pasirinktą vaizdavimo būdą (panašumo siekimą arba savąjį emocinį požiūrį, nesiekiant panašumo), prisiimant atsakomybę už savo sprendimus ir gerbiant kitų požiūrį, nuostatas. Mokiniai skatinami nusakyti įspūdį, kurį jiems sukėlė analizuojamas kūrinys. Patariama dar kartą išžiūrėti, mėginant apčiuopti tai, kas nebuvo pastebėta. išsiklausyti, ką kiti mato tame kūrinyje, ir su tuo sutikti, arba ne, argumentuojant savo individualią nuomonę.

Aptariama:

- kas ir kada sukūrė šį kūrinių, kas yra šio kūrinio autorius;
- kokią idėją norėjo perteikti dailininkas, kokių minčių siekė sužadinti žiūrovui. Kaip tai atsispindi kūrinio kompozicijoje ir spalvų deriniuose. Kas yra svarbiausia, koks sumanymas yra, ir kaip išdėstytos paveikslo detalės, koku būdu išdėstytos spalvų dėmės;
- tinkamai, sumaniai vartojant dailės terminus, aiškinamasi, kokios meninės išraiškos priemonės yra svarbiausios analizuojamame kūrinyje; į
- vardijami, apibūdinami vaizdavimo būdai, išsakoma nuomonė, kaip tai atsispindi kūrinyje;

- tinka diskutuoti, ar mokiniai norėtų (ar nenorėtų) įsigyti paveikslą, kodėl? Kas traukia, o kas trikdo;
- ko norėtų paklausti dailininko, jei turėtų tokią galimybę.

Toliau tekste pateikiama lentelė **Reikšminiai žodžiai** (dailės sąvokos, terminai) padės mokytojams pasiruošti pamokoms, organizuoti mokinių diskusijas, tiriamąją ir kūrybinę veiklą, ugdyti mokinių kalbinius gebėjimus, mokys juos mąstyti, stebėti ir analizuoti kūrybos procesą, apibūdinti jo rezultata, lyginti, interpretuoti ir vertinti dailės kūrinius, tinkamai vartoti dailės sąvokas. Šie žodžiai nėra dailės žodynas, kuriame pateikiami išsamūs dailės sąvokų ir terminų paaiškinimai. Jų mokiniams specialiai mokytis nereikia. Lentelėje pateiktos dailės sąvokos – savotiškas žodžių bankas, kuris leis mokiniams pasirinkti ir vartoti tinkamus žodžius kalbant ir apibūdinant kūrinius, savarankiškai juos analizuoti, vertinti profesionalių dailininkų ir savo kūrybą. Mokiniai su šiomis sąvokomis palaipsniui susipažįsta atlikdami kūrybines užduotis, aptardami savo ir kitų kūrinius. Įduoti mokiniui konkrečias lenteles su reikšminiais žodžiais, kad nebijodamas jis galėtų mėginti pasirinkti, pavartoti gudresnį žodį, išradingiau išreikšti mintį, pasiklausti mokytojo ar draugo. Mokiniais pateikti reikšminiai žodžiai padės įtvirtinti per kūrybinę veiklą įgytas žinias. Šiais žodžiais mokiniai galės naudotis ieškodami informacijos apie sudominusių dailininkų kūrybą, meno stilius, dailės kryptis ar iškiliausius kūrinius. atliekant dailės tyrinėjimo užduotis. Tinkamai pasirinkti reikšminiai žodžiai pagelbės rengiant pranešimus dailės temomis, ieškant kūrinių vaizdų ar kūrybinių idėjų įvairiuose šaltiniuose, pildant stebėjimo ir/ar įsivertinimo lapus, pristatant savo kūrybinės veiklos rezultata, apibendrinant įgytą patirtį ir įsivertinant pasiekimus.

Reikšminiai žodžiai. 11-12 klasė

Meno rūšys	architektūra, dailė, muzika, šokis, teatras, kino menas
Plastiniai ir erdviniai menai	architektūra, dailė, dizainas, meninė fotografija
Architektūra	plastinio meno šaka, statybos menas, eksterjeras ir interjeras projektavimas, pastato meninė išraiška, statybinės medžiagos statiniai ir jų kompleksai, statinio konstrukcija, meninė kompozicija pramoninė, industrinė architektūra visuomeninė architektūra (tiltai, oro uostai, stadionai, teatrai)
Dailė	plastinio meno šaka
Dailės funkcijos	estetinio pasigėrėjimo ir pramogos, komunikacinė ir reprezentacinė, emocinės savireguliacijos ir socialinės integracijos, kultūros tęstinumo ir inovatyvumo ir kt.
Dailės rūšys	vaizduojamoji dailė (tapyba, skulptūra, grafika) tautodailė, profesionalioji, mėgėjų tarpdisciplininiai menai
Vaizdavimo būdai	realistinis, sąlygiškasis, abstraktusis
Abstraktusis vaizdavimo būdas	priešybė realistiniam vaizdavimo būdai, abstrakčių vaizdų (linijų, spalvinių dėmių, erdviųjų formų, faktūrų) perteikimas kūrinyje
Realistinis	priešybė abstrakčiajam vaizdavimo būdai, tikroviškas vaizdavimo

vaizdavimo būdas	būdas, pagrįstas siekiu objektyviai perteikti daiktų formas, proporcijas, faktūrą, spalvas, šviesą ir šešėlius
Sąlygiškasis vaizdavimo būdas	labai apibendrintų, tik artimų tikrovei, vaizdų kūrimas
Meninės išraiškos bruožai	dėmė (ryški, taisyklinga, netaisyklinga ir kt.) detalė (didelė, maža, smulki, apibendrinta ir kt.) forma (erdvinė, geometrinė, paprasta, sudėtinga, stabili, dinamiška ir kt.) linija (tiesi, lenkta, vingiuota, laužyta, nutrūkstanti, rami ir kt.) monumentumas ir dekoratyvumas realistinis, apibendrintas, sąlygiškas vaizdas ritmas (tolygus, ramus, sudėtingas ir kt.) spalvos (šviesios, tamsios, ryškios, blankios, šiltos, šaltos ir kt.) koloritas (šviesus, tamsus, blankus, vienspalvis, įvairiaspalvis ir kt.) pozityvas, negatyvas
Piešinys	eskizas, iš natūros, studija, siluetas, abstraktus, kontūras, rentgenograma
Grafika	piešiniai, atspaudai, tiražuota grafika, knygų grafika, plakatas, ekslibrisas; linoraižinys, medžio raižinys, ofortas, litografija, šilkografija, monotipija, autorinė technika
Knygų grafika	ilustracijos, viršelis, inicialas, priešlapis, atsklanda, užsklanda, šriftas, knygrišystė, knygos ženklas (ekslibrisas)
Kompozicija	fragmentinė, aukso pjūvis
Tapyba	molbertinė tapyba (paveikslas, kartonas, drobė, aliejiniai dažai, akvarelė, gvašas, tempera, akrilas), rėmai, molbertas, teptukai, paletė piešinys, kompozicija, koloritas atspalvis, niuansai, faktūra, fonas, kontrastai
Koloritas	kontrastai ir subtilūs spalviniai perėjimai, vienspalvis (monochromija), polichromija, įvairiaspalvis (polichromija), šviesus, tamsus
Skulptūra	dailės šaka, trimačiai kūriniai monumentas, monumentalumas ir dekoratyvumas paminklas, apvalioji skulptūra, reljefas (aukštas, iškilus ir žemas, įdubus) dekoratyvinė, kamerinė, smulkioji, miniatiūrinė; statula, skulptūrinė grupė, biustas, torsas, medalis, medalionas, moneta,
Dailės žanrai	portretas, natiurmortas, peizažas, buitinis, žanrų nykimas
Meninė fotografija	reportažinė, dokumentinė, fotomontažas
Dizainas	plastinio meno šaka, daiktų projektavimas grafinis dizainas, reklama, plakatai, logotipai
Paroda	grupinė, personalinė (individuali), retrospektyvinė, jubiliejinė,

	tarptautinė, bienalė (kas dveji metai rengiama), trienalė (kas treji metai), kvadrienalė galerija, muziejus, viešos erdvės ekspozicija
Kūrinio metrika	autorius vardas, pavardė, pavadinimas, data, atlikimo technika autorių teisės, laikinieji menai ir jų dokumentavimas
Priešistorės dailė	Urvų tapyba (šviesa ir šešėliai, natūralūs dažai) Mesopotamijos, Senovės Egipto menas (piramidės, hieroglifai, žmogaus vaizdavimo kanonai, kostiumas)
Antika	klasikinės proporcijos architektūroje ir skulptūroje romėnų mozaikos, šriftas, grafiti
Meniniai stiliai	romanika, gotika, renesansas, barokas
Romanika	pilys, vienuolynai, bažnyčios, cilindriniai, kryžminiai skliautai; sunkios, masyvios formos, proporcijos; sunkiasvoriškumas; santūri puošyba, inicialai
Gotika	grakščios proporcijos, kilimas aukštyn, kontraforsas, arkbutanas, rožė, pinaklis, smailioji arka, skliautai liepsnotoji gotika
Renesansas	antikinė tradicija, sfumato, linijinė perspektyva, pasikliovimas žmogaus protu ir kūrybinėmis galiomis, gamtos ir jos formų tyrinėjimas, idealių proporcijų sistemų paieška, portreto gimimas
Barokas	dinamiška ir asimetriška kompozicija, optiniai ir teatralizuoti efektai, erdvės iliuzijos kūrimas, puošnumas, plastiškumas, sudėtingi spiraliniai judesiai rūmų kompleksai ir parkai, prancūziškasis parkas
Klasicizmas	meninis stilius, antikos tradicijų plėtojimas racionalios kūrybos taisyklės, idealaus grožio ir tvarkos idėja, simetriškos kompozicijos, aiškūs taisyklingi planai, logiški tūriai
Romantizmas	kultūrinis judėjimas; neostiliai, prisiminimai apie didingą praeitį angliškasis parkas
Realizmas	literatūros ir vaizduojamosios dailės kryptis
Impresionizmas	betarpiško įspūdžio, akimirkos fiksavimas; atmosferiniai, oro virpėjimo efektai, apšvietimo ir refleksų svarba, fragmentiškumas, kadravimas, šviesios spalvos, juodos nenaudojimas, minkštas modeliavimas - kontūrų nebuvimas, vibruojantis paveikslo (skulptūros) paviršius, optiniai spalvų maišymo būdai
Simbolizmas	sąlygiškumas, dekoratyvumas, subtilumas fantastinės vizijos, vizionieriškumas, sapnų, svajonių reginiai; vaizdavimas to, kas nematoma (jausmų, vidinių būsenų ir išgyvenimų)

Klasikinio modernizmo kryptys	Secesija / Modernas / Art Nouveau / Jugendstilus, fovizmas, ekspresionizmas, kubizmas, futurizmas, abstrakčioji dailė, konstruktyvizmas, siurrealizmas
Secesija/ Modernas/Art Nouveau/Jugendstilus	asimetriškumas, formų vingrumas, žaismingumas, grakštumas, lengvasvoriškumas, pastelinės spalvos
Fovizmas	sąlygiški vaizdai, didelės grynų ryškių spalvų dėmės, spalvų kontrastai, plokščios formos ir ornamentiškas, ekspresyvi ritmika
Ekspresionizmas	ekspresija, menininko neramių ir dramatiškų jausmų, išgyvenimų, vidinių būsenų perteikimas, vaizdiniai; impulsyvi meninė raiška, transformuotos, schematizuotos formos, laužytų linijų ritmas, ryškių spalvų dramatiški kontrastai
Kubizmas	supaprastintų ir išryškintų geometrizuotų formų vaizdiniai; kelių žiūrėjimo taškų fiksavimas viename kūrinyje; ribota spalvų (žalsvų, pilkšvų, rusvų) gama, koliažo technika, vadovaujama žinojimu, išmanymu, o ne emocija; intelektualinio prado svarba
Futurizmas	judėjimo, greičio, dinamikos, šviesų, garsų ir kitų modernaus miesto, progreso, techninės civilizacijos reiškinų perteikimas, dinamika, veržlus tempas, tikrovės motyvų segmentavimas (skaidymas į atskiras dalis), simultaninis ritmas (viename darbe išplėtojamas įvairialypis pasakojimas, sumuojami skirtingais laiko momentais ir skirtingose vietose vykę veiksmai, įvykiai, judesiai).
Abstrakčioji dailė	bedaiktė dailė, abstraktūs tapybos, grafikos, skulptūros kūriniai; realių daiktų vaizdavimo atsisakymas, tik „grynos“ formos ir tūriai (spalva, linija, faktūra, tonas, tūris): laisvos, emociškos, spontaniškos, griežtos, racionalios, geometrinės
Konstruktyvizmas	konstrukcijos pirmenybė prieš vaizdą, loginė vaizdinio sąranga, mokslo ir technikos žinių, intelekto svarba, medžiagiškumo ir techninio apdoravimo svarba
Siurrealizmas	asociatyvūs meniniai vaizdai, paradoksalūs sugretinimai, individuali mitologija, sapnų, aistrų, instinktų, pasąmonės vaizdiniai, vizionieriškumas
Vėlyvojo modernizmo kryptys	popartas, opartas, kinetinis menas, minimalizmas
Popartas	ryškus koloritas, preciziškas piešinys ir atlikimo maniera, komiksą, plakatą primenanti kompozicija, banalumo, kičo, TV, žurnalų ir kino vaizdinių eksploatavimas, humoro jausmas
Opartas	mirgėjimo, pulsavimo, vibravimo, gilumos, judėjimo iliuzijų plokštumoje kūrimas, regėjimo fiziologija ir psichologija, optikos dėsniai

	išmanymas, preciziškos geometrinės kompozicijos
Kinetinis menas	dinamiška kompozicija, mechaninių prietaisų, gamtos jėgų pagalba pagrįstas meno kūrinio judėjimas
Minimalizmas	ABC menas, šiuolaikiniai pramoniniu būdu pagaminti daiktai; principas - mažiau yra geriau; jausmų ir kontekstų vengimas
Postmodernizmo kryptys	konceptualusis menas, laikinieji menai, performansas, žemės menas, instaliacija
Konceptualusis menas	idėjos, koncepto viršenybė prieš formą; daiktinis, materialinis kūrinio pavidas nesvarbus
Laikinieji menai	konkreči vieta; ribotas laiko tarpas; nendrės, šiaudai, smėlis, ledas
Performansas	sumanytas iš anksto, apgalvotas veiksmas; uždokumentuotas
Žemės menas	natūralaus kraštovaizdžio dalykai: pylimai, grioviai, duobės ir kt. - išnaudojami sumanymai arba padaromi
Instaliacija	erdvinis kūrinys; skulptūros, tapybos, piešinio, fotografijos, skulptūros raiškos priemonių vienovė, galerijos ar lauko erdvė, dokumentacija

2. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

Šiame skyrelyje pateikiami ilgalaikių planų, projektinių veiklų planavimo, kompetencijų ugdymo, stebėjimo ir įšvertinimo lapų pavyzdžiai, patarimai mokytojams.

Mokslo metų pradžioje planuojant mokinių kompetencijų ugdymą ir pasiekimus, rengiant (ar tikslinant anksčiau parengtą) ilgalaikį metų planą, svarbu per pirmas pamokas su mokiniais aptarti dailės mokymosi uždavinius, pasidomėti apie jų dailės pasiekimus baigiant dešimtą (II gimnazijos) klasę, supažindinti su menų egzamino ir brandos darbo reikalavimais, išsiaiškinti, kokie mokinių lūkesčiai ir mokymosi tikslai pasirinkus dailės dalyką 11-12 klasėje, ko jie norėtų išmokti per dailės pamokas, išklausti pageidavimus dėl asmeninių ar grupinių parodų. Taip pat svarbu aptarti per būsimus mokslo metus mokykloje planuojamus kultūrinius renginius, kuriuos organizuojant su savo kūrybine veikla galėtų prisidėti ir dailės dalyką pasirinkę vyresniųjų klasių mokiniai.

Rengiant **Ilgalaikį metų planą** vadovaujama Dailės Bendrosios programos reikalavimais. Kadangi dailės ugdymo procese raiška ir pažinimas vyksta kartu (greta), planuojant kompetencijų ugdymą, mokinių pasiekimus ir pamokų turinį reikia turėti omenyje, kad viena ir ta pačia tema (užduotimi), ta pačia veikla ar pamokų ciklu gali būti ugdomos kelios kompetencijos ir siekiama kelių (dviejų ar visų trijų) veiklos sričių pasiekimų. Taip pat svarbu yra numatyti valandų skaičių, skirtą pamokų ciklui. Laikotarpį galima nurodyti apytikriai, paliekant laisvės planui keistis pagal mokinių poreikius ar jų mokymosi tempą. Vieni mokiniai kūrybines raiškos užduotis atlieka greičiau, įvaldę sudėtingesnę dailės techniką ar yra gabesni dailei, kiti – labiau mėgsta tyrinėjimo veiklą. Turėtume individualizuoti užduotis ir skirti dėmesio įvairių polinkių mokiniams. Organizuojant įvairią kūrybinę veiklą svarbi jos įvairovė: siūloma pratinti mokinius interpretuoti natūrą, eskizuoti, tapyti, konstruoti. Skatinama tyrinėti ir vaizduoti save, aplinką, namus, gamtą, dailės priemonėmis perteikti savo emocijas, išgyvenimus. Visi turi susirasti, aptikti save atitinkantį vaizdavimo būdą, kurių negalima lyginti tarpusavyje, vis pabrėžiant, kad yra

įvairūs būdai matyti ir vaizduoti supančią aplinką, pasaulį, žmones, daiktus ir jausmus, išgyvenimus. Vieni linkę ilgiau, daugiau laiko praleisti prie piešinio, kiti - greičiau įgyvendina savo sumanymą. Svarbu, kad pabaigtų tai, ką sumanę, nenumestų pakeliui, nesimtum naujo (kad nepasiduo būtų naujo sąsiuvinio sindromui, kad nauja - geriau, negu tęstinumas). Skirdami užduotis ir vertindami mokinių pasiekimus turime atsižvelgti į jų dailės raiškos tipą, kuris išryškėja vyresnėse klasėse.

Rengiant Ilgalaikį metų planą 11-12 klasėje temų ar užduočių integracinius ryšius su kitų mokomųjų dalykų mokymo(si) turiniu gana sunku tiksliai numatyti, nes dailės grupės mokiniai gali būti pasirinkę ir mokosi skirtingų pasirenkamųjų dalykų.

Ilgalaikių planų pavyzdžiai yra tik galimi variantai, kiekvienas mokytojas, pasitaręs su mokiniais, atsižvelgdamas į konkrečios klasės ypatumus, regioninius dailės kontekstus ir savitumus, aktualius Lietuvos kultūros įvykius, dailės pamokų ciklus ir užduotis gali susiplanuoti savaip. Svarbu, kad ciklo ugdymo turinys būtų skirtas mokinių kompetencijoms ugdyti.

2.1. III gimnazijos klasė

ILGALAIKIS PLANAS

Ilgalaikio plano pavyzdys. 11 (III gimnazijos) klasė.

Dalykas: **Dailė**

Tikslas: sudaryti sąlygas mokiniams pažinti save ir supantį pasaulį, suprasti meno įtakos svarbą asmeniui ir visuomenei, puoselėti kūrybinę raišką, vizualinį mąstymą ir estetinę nuovoką; pažįstant Lietuvos ir pasaulio paveldą, įgyti tvirtą kultūrinį pagrindą, jaustis aktyviu gyvenimo ir savo ateities kūrėju.

Pamokų skaičius: 72 (36 savaitės).

Klasės situacija:

Ištekliai: kompiuteris ir interneto ryšys, spausdintuvas, multimedijos sistema, skaitmeninis fotoaparatas ir/ar vaizdo kamera, žymiausių dailės kūrinių reprodukcijų albumai, architektūros ir kultūros paminklų nuotraukos, dailės parodų katalogai, dailės vadovėliai, informaciniai leidiniai, žinytai ir enciklopedijos, grafinei, spalvinei, erdvinei ir audiovizualinei raiškai bei dailės pažinimui tinkamos dailės medžiagos, kūrybos priemonės, įrankiai ir kt.

Vertinimas: Organizuojamas mokyklos nustatyta tvarka. Ugdymo procese taikomi visi vertinimo būdai: diagnostinis, formuojamasis, apibendrinamasis. Dailės vidurinio ugdymo programą pasirenka skirtingų gebėjimų mokiniai. Todėl mokslo metų pradžioje tikslinga taikyti diagnostinį vertinimą, kuris skirtas išsiaiškinti mokinių žinių ir gebėjimų lygį, dailės mokymosi tikslus. Atsižvelgiant į mokinių kūrybines pastangas individualizuojamas mokymas ir mokymasis, taikomas formuojamasis vertinimas, dailės mokymosi pasiekimai vertinami pažymiais. Mokiniai skatinami įsivertinti savo ir kitų klasės draugų daromą pažangą, yra įtraukiami į vertinimo informacijos kaupimą. Su mokiniais aptariama, kokius balus (pažymius) jie galėtų sukaupti per konkretų laikotarpį (kaip pristatys savo pasiekimus, surengs kūrybinių darbų pristatymus ar kt.). Mokslo metų pabaigoje taikomas apibendrinamasis vertinimas.

Mokinių pasiekimai	Kompetencijos	Mokymo(si) turinys, užduotys, veiklos
1 ciklas. Dailė ir profesinė karjera (4-6 val., rugsėjis 1-3 sav.)		
Remiasi įtikinamais pavyzdžiais, kad pademonstruotų, kokiose profesijose ir verslo srityse praverčia kūrybos gebėjimai,	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos	Idealai, vertybės, asmenybės. Dailės kūrėjų ir jų gyvenamojo laikotarpio kultūrinių kontekstų tyrinėjimas ir vertinimas. Įgytų žinių ir gebėjimų taikymas sėkmingai

<p>kokios ir kuo meno žinios gali pasitarnauti ateities profesinei karjerai.</p>	<p>Pažinimo Komunikavimo</p>	<p>karjerai, gyvenimo būdo pasirinkimui. Kultūrų įvairovė. Susipažinimas su Lietuvos ir Europos Sąjungos kultūrų įvairove. Supažindinimas su Vidurinio ugdymo dailės bendrosios programos, Brandos darbo reikalavimais, pasiekimų vertinimo sistema. Įvairių profesijų aprašų tyrinėjimas siekiant išsiaiškinti, kurioms būtinos dailės žinios ir gebėjimai. Interviu su vietos menininku parengimas ir pristatymas.</p>
<p>2 ciklas. Dailės kūrybinių stilių įvairovė (12-16 val., rugsėjis 4 sav., spalio, lapkritis 2 sav.)</p>		
<p>Savarankiškai pasirenka vizualių idėjų iš įvairių šaltinių (asmeninių išgyvenimų, aplinkos vaizdinių, sudominusių menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Vertina ir išsamiai apibūdina būdingus sudominusių kūrinių bruožus, dailininko individualaus kūrybinio stiliaus ypatumus. Komentuoja ir vertina tradicinės dailės ir šiuolaikinių menų eksponavimo ypatumus, paiso autorių teisių reikalavimų.</p>	<p>Skaitmeninė Pažinimo Kultūrinė Kūrybiškumo</p>	<p>Vaizdavimo būdai ir galimybės. Įvairios stilistikos (sąlyginės, dekoratyvios; realistinės, modernios ir kt.) ir vaizdavimo būdų pasirinkimas ir savitas interpretavimas. Dailės rūšys. Tradicinės dailės ir šiuolaikinių kūrinių eksponavimo ypatumų taikymas, autorių teisių reikalavimų paisymas. Dailės istorija. Tradicinės dailės (profesionaliosios ir tautodailės) reiškinų tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos pažinimas. Pasirinkto meninio stiliaus, vaizdavimo būdo ar menininko kūrybinio stiliaus ypatumų analizavimas. Dailės parodos lankymas. Stebėjimo lapų pildymas ir pristatymas. Pasirinkto kūrinių interpretacijos kūrimas, idėjos perteikimas kitos dailės šakos raiškos priemonėmis. Kūrybinio rezultato įsivertinimas ir pristatymas.</p>
<p>3 ciklas. Dailininko kūrybos erdvės (7-9 val., lapkritis 3 sav., gruodis 2 sav.)</p>		
<p>Tikslingai pasirinkdamas kūrybingai taiko tradicines ir/ar šiuolaikines dailės technikas, raiškos būdus. Išmėgindamas įvairias kūrybos priemones ir būdus, pateikia savitą kūrybinį rezultatą. Vertina ir išsamiai apibūdina būdingus sudominusių kūrinių bruožus, dailininko individualaus kūrybinio stiliaus ypatumus.</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Pažinimo Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos</p>	<p>Dailės žanrai. Tradicinių dailės žanrų palyginimas įvairiose epochose, dailės kryptyse ir žanrų nykimo reiškinų pažinimas šiuolaikiniame mene. Meninės išraiškos bruožai. Tautodailės, tradicinės ir šiuolaikinės dailės meninės išraiškos elementų pažinimas, kompozicinių dėsningumų bei struktūrų kūrybingas taikymas. Dailės technikos: erdvinė raiška. Erdvinės kūrybos medžiagų, technikų (koliažai, asambliažai) pažinimas ir jų kūrybingas</p>

		<p>taikymas. Dailininko dirbtuvės (studijos) lankymas, kūrybinio stiliaus bruožų analizavimas, kūrybos aplinkos estetiškas vertinimas. Pasirinkto kūrybos būdo savitas naudojimas kūryboje. Erdvinio natūrmorto kūrimas. Savo kūrybinės patirties apibendrinimas.</p>
<p>4 ciklas. Dailės šakų ypatumai (18-22 val., gruodis 3 sav., sausis, vasaris, kovas 1 sav.)</p>		
<p>Tikslingai pasirinkdamas kūrybingai taiko tradicines ir/ar šiuolaikines dailės technikas, raiškos būdus. Išmėgindamas įvairias kūrybos priemones ir būdus, pateikia savitą kūrybinį rezultatą. Savarankiškai pasirenka savo kūrybos pristatymo būdą. Analizuodamas ir vertindamas tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones, tikslingai vartoja dailės sąvokas, pateikia savų pavyzdžių.</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Pažinimo Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos Skaitmeninė</p>	<p>Dailės rūšys. Sau tinkamos dailės rūšies pasirinkimas, pirmenybę suteikiant spalvinei ir/ar grafinei ir/ar erdvinei (skulptūros, dizaino objekto, instaliacijos ir kt.) raiškai. Kultūrinis paveldas. Muziejų (šalies, regiono, artimiausios aplinkos; virtualių užsienio, Lietuvos) ekspozicijų lankymas. Valstybingumo simboliai. Pažįsta, taiko valstybingumo simbolių panaudojimą šiuolaikinio meno projektuose. Grafikos, tapybos, skulptūros, taikomosios dailės šakų, dizaino meninių bruožų, tradicinių ir mišrių technikų pažinimas, analizavimas, praktinis taikymas ir kūrybinis interpretavimas. Savo dailės patirties apibendrinimas ir įsivertinimas.</p>
<p>5 ciklas. Meniniai stiliai ir grožio idealai (10-14, kovas 2 sav., balandis 3 sav.)</p>		
<p>Nusako skiriamuosius bruožus, meno simbolius, menines ypatybes, leidžiančias dailės, architektūros ar dizaino kūrinių priskirti tam tikrai epochai, meno krypčiai. Savarankiškai pasirenka vizualių idėjų iš įvairių šaltinių (asmeninių išgyvenimų, aplinkos vaizdinių, sudominusių menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą ir apibūdina, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais būdais. Suplanuoja idėjos įgyvendinimo etapus. Savarankiškai pasirenka savo kūrybos pristatymo būdą.</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Pažinimo Skaitmeninė</p>	<p>Dailės technikos: raiška plokštumoje. Idėjų ir vaizdavimo objektų pasirinkimas, perteikimas tradicinių (grafitinis ir spalvoti pieštukai, akvareliniai ir guašo dažai) ir šiuolaikinių (įvairių rūšių tušai, akrilas, sintetinė tempera) dailės technikų pagalba. Kultūrų įvairovė. Įvairių istorinių epochų, skirtingų pasaulio kultūrų ir kūrybinių stilių palyginimas įvairiais pjūviais (geografiniu, etniniu, istoriniu, socialiniu, vertybiniu). Meninės idėjos. Architektūros ir dizaino idėjų estetiškas įprasminimas artimiausioje aplinkoje. Įvairių epochų, kultūrų kūrybinių stilių meninių bruožų ir grožio idealų analizavimas, palyginimas ir vertinimas.</p>

		Savitas pasirinkto kūrybinio stiliaus ar stilistikos interpretavimas. Kraštovaizdžio sutvarkymo projekto kūrimas. Savo dailės patirties apibendrinimas ir įsivertinimas.
6 ciklas. Vizualių idėjų šaltiniai (12-14 val., balandis 4 sav., gegužė, birželis 3 sav.)		
<p>Savarankiškai pasirenka vizualių idėjų iš įvairių šaltinių (asmeninių išgyvenimų, aplinkos vaizdinių, sudominusių menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą ir apibūdina, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais būdais. Suplanuoja idėjos įgyvendinimo etapus.</p> <p>Savarankiškai naudojami grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualių ar medijų meno raiškos priemonėmis. Kūrybiškai interpretuodamas aplinkos, meno kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika perteikia jas savo kūryboje.</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Pažinimo Pilietišumo Skaitmeninė</p>	<p><i>Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas.</i> <i>Aplinkos (gamtos ir žmogaus sukurtos) stebėjimas, fiksavimas ir kūrybinis interpretavimas tradicinės ir šiuolaikinės dailės raiškos priemonėmis.</i> <i>Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Vaizdavimo objektų, temų ir idėjų pasirinkimas ir perteikimas tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų priemonėmis.</i> <i>Etninė kultūra.</i> Tautodailės ir skirtingų šalių paveldo įtaka šiuolaikinei dailei. <i>Projektai. Integruota veikla.</i> Bendrų temų ieškojimas kitų dalykų ugdymo turinyje. <i>Mokyklinių meno renginių organizavimas ir jų viešinimas skaitmeninės vizualinės informacijos priemonėmis.</i> <i>Bendradarbiavimas mažesnėse ir didesnėse kūrybinėse grupėse.</i> Aplinkos stebėjimas. Kultūros paveldo svarbos aptarimas. Savarankiškas vaizdavimo objektų, temų, idėjų pasirinkimas, įdomių ir vertingų motyvų perteikimas pasirinktomis dailės raiškos priemonėmis. Savo dailės patirties pristatymas, apibendrinimas ir įsivertinimas.</p>

Pasiekimų įsivertinimo lapo pavyzdys.

INDIVIDUALAUS ĮSIVERTINIMO LAPAS

Mokinio vardas, pavardė _____

Klasė _____

Dailės mokytojas _____

Užduotis _____

Sukurtos kompozicijos pavadinimas _____

Apibūdinkite savo kūrinio meninius bruožus:

Įvardykite dailės šaką _____ ir dailės žanrą _____

Įvardykite kompozicijos pobūdį (*statiška, dinamiška, horizontalioji, įstrižoji, centriškoji, piramidinė, vertikalioji, simetriška ir nesimetriška, spiralinė kadravimas*)Apibūdinkite dailės meninės išraiškos priemones (*ritmą, linijų, dėmių, spalvų, formų nuotaiką ir charakterį*)

Parašykite, kas jums buvo svarbiausia, kuriant šį kūrinį

Įsivertinkite savo pasiekimus:

Kaip sekėsi įgyvendinti savo idėją? _____

Kas pavyko geriausiai? _____

Kas nepavyko? Kodėl? _____

Įsivertinkite savo kūrybinį darbą (pasiekimus, gebėjimus) balais (10 balų sistemoje) _____

Įsivertinimo lapą pildė _____

*parašas**mokinio vardas, pavardė*

Stebėjimo lapo pavyzdys.

DAILĖS KŪRYBINIŲ STILIŲ ĮVAIROVĖ

Stebėjimo/tyrimo lapas

Mokinio vardas, pavardė, klasė	
Dailės mokytojo pavardė	
Užduotis	Pasirinkti meninį stilių, vaizdavimo būdą ar menininko kūrybinio stilių ir apibūdinti jo ypatumus. Sukurti pasirinkto/sudominusio kūrinio interpretaciją: perteikti kūrinio idėją kitos dailės šakos raiškos priemonėmis. Įsivertinti kūrybinį rezultatą.
Pasirinktas stilius, vaizdavimo būdas	
Svarbiausi stiliaus ar vaizdavimo būdo meniniai bruožai	
Informacijos šaltiniai	
Interpretacijai pasirinkto kūrinio metrika	
Dailės šaka	
Žanras, idėja	
Meninės išraiškos priemonės, kompozicijos ypatumai	
Kur, kuriame muziejuje saugomas kūrinys	
Informacijos šaltiniai	
Interpretacijos idėja, jūsų sukurtas kūrinio pavadinimas	
Dailės šaka	
Interpretacijos meniniai bruožai	
Kas atliekant šią užduotį sekėsi geriausiai?	
Su kokiais sunkumais susidūrėte?	

Įsivertinkite savo interpretaciją balais (taikydami 10 balų sistemą) _____

Stebėjimo lapą pildė _____

*parašas**mokinio vardas, pavardė*

Muziejaus, dailės galerijos lankymo lapo pavyzdys**MUZIEJAUS, DAILĖS GALERIJOS LANKYMO LAPAS**

Mokinio vardas, pavardė _____

Klasė _____

Dailės mokytojas _____

Muziejaus, dailės galerijos pavadinimas _____

Adresas _____

Interneto svetainės adresas _____

Kokia informacija pateikiama muziejaus, dailės galerijos interneto svetainėje

Įkūrimo data _____, kas įkūrė _____

Kuo įdomi muziejaus, dailės galerijos istorija

Muziejaus pastato istorija (*kada pastatytas, kokia buvo pastato paskirtis, jei muziejus ar galerija įsikūrė vėlesniais laikais, architektas, pastato architektūros meniniai bruožai, architektūros stilius*)

Kas šiame muziejuje saugoma ar galerijoje eksponuojama

Įdomiausios ekspozicijos

Aprašykite pasirinktą ekspoziciją:

Ekspozicijos pavadinimas _____

Dominuojantys eksponatai _____

Įdomiausias eksponatas (*pavadinimas*) _____Autorius (*jei žinomas*) _____

Kada sukurtas (pagamintas) _____

Panaudotos medžiagos _____

Eksponato paskirtis _____

Kaip pateko į muziejų, iš kokio regiono (*jei nurodyta*) _____

Eksponato meniniai bruožai _____

Muziejaus, dailės galerijos lankymo lapas parengtas remiantis šiais informacijos šaltiniais (*ekspozicijos etiketės; gido pasakojimas; informacinis leidinys: autorius, pavadinimas, metai; interneto svetainės adresas*):

Muziejaus lankymo data _____

Parengė _____

parašas

mokinio vardas, pavardė

2.2. IV gimnazijos klasė

ILGALAIKIS PLANAS

Ilgalaikio plano pavyzdys. 12 (IV gimnazijos) klasė.

Dalykas: **Dailė**

Tikslas: sudaryti sąlygas mokiniams pažinti save ir supantį pasaulį, suprasti meno įtakos svarbą asmeniui ir visuomenei, puoselėti kūrybinę raišką, vizualinį mąstymą ir estetinę nuovoką; pažįstant Lietuvos ir pasaulio paveldą, įgyti tvirtą kultūrinį pagrindą, jaustis aktyviu gyvenimo ir savo ateities kūrėju.

Pamokų skaičius: 68 (34 savaitės).

Klasės situacija:

Ištekliai: kompiuteris ir interneto ryšys, spausdintuvas, multimedijos sistema, skaitmeninis fotoaparatas ir/ar vaizdo kamera, žymiausių dailės kūrinių reprodukcijų albumai, architektūros ir kultūros paminklų nuotraukos, dailės parodų katalogai, dailės vadovėliai, informaciniai leidiniai, žinytai ir enciklopedijos, grafinei, spalvinei, erdvinei ir audiovizualinei raiškai bei dailės pažinimui tinkamos dailės medžiagos, kūrybos priemonės, įrankiai ir kt.

Vertinimas: Organizuojamas mokyklos nustatyta tvarka. Taikomi visi vertinimo būdai: diagnostinis, formuojamasis, apibendrinamasis. Mokiniai yra įtraukiami į vertinimo informacijos kaupimą. Su jais aptariama, kokius balus (pažymius) jie galėtų sukaupti per konkretų laikotarpį (kaip pristatys savo pasiekimus, parengs kūrybos aplanką (porfolio), surengs kūrybinių darbų pristatymus). Mokslo metų pabaigoje taikomas apibendrinamasis vertinimas. Pasirinkus laikyti menų (dailės krypties) egzaminą, 12 (IV gimnazijos) klasėje vertinant mokinių pasiekimus atsižvelgiama į menų egzamino reikalavimus.

Mokinių pasiekimai	Kompetencijos	Mokymo(si) turinys, užduotys, veiklos
1 ciklas. Dailės mokymosi patirtis ir ateities planai (4 val., rugsėjis 1-2 sav.)		
Remiasi įtikinamais pavyzdžiais, kad	Socialinė,	Idealai, vertybės, asmenybės. Šiuolaikinės

<p>pademonstruoti, kokiose profesijose ir verslo srityse praverčia kūrybos gebėjimai, kokios ir kuo meno žinios gali pasitarnauti ateities profesinei karjerai.</p>	<p>emocinė ir sveikos gyvensenos</p>	<p>Lietuvos kultūrinės informacijos (periodikoje, socialiniuose tinkluose, radijuje, televizijos laidose ir kt.) analizė. Įgytų žinių ir gebėjimų svarba sėkmingos karjeros, gyvenimo būdo pasirinkimui. Dailės mokymosi patirties XI klasėje apibendrinimas ir įsivertinimas. Supažindinimas su Menų egzamino ir Brandos darbo reikalavimais, pasiekimų vertinimo sistema. Dailės mokymosi turinio, užduočių ir veiklų XII klasėje aptarimas.</p>
<p>2 ciklas. Vaizdavimo būdų įvairovė (9-12 val., rugsėjis 3 sav., spalio 3 sav.)</p>		
<p>Vertina ir išsamiai apibūdina būdingus sudominusių kūrinių bruožus, dailininko individualaus kūrybinio stiliaus ypatumus. Pateikia pavyzdžių, kaip panašią idėją ar aktualias laikmečio problemas dailininkai perteikia skirtingose epochose ir meno kryptyse. Savarankiškai naudojami grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno raiškos priemonėmis. Kūrybiškai interpretuodamas aplinkos, meno kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika perteikia jas savo kūryboje. Imasi iniciatyvos ir organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Naudojami įvairiais informacijos šaltiniais, jais remdamasis įvairiai pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus. Naudoja įvairias dailės technikas ir skaitmeninį turinį kurdamas vizualinę mokyklos informaciją.</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Komunikavimo Pažinimo Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos Skaitmeninė</p>	<p>Dailės technikos. Raiška plokštumoje. Idėjų ir vaizdavimo objektų pasirinkimas, perteikimas tradicinėmis ir šiuolaikinėmis dailės technikomis, siekiant sukurti autentišką mišrią techniką. Erdvinė raiška. Erdvinės kūrybos medžiagų ir technikų savitas kūrybingas taikymas. Vaizdavimo būdai ir galimybės. Įvairios stilistikos (sąlyginės, dekoratyvios; realistinės, modernios ir kt.) ir vaizdavimo būdų pasirinkimas ir savitas interpretavimas. Dailės istorija. Šiuolaikinės dailės reiškinių tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos pažinimas. Bendrų temų ieškojimas kitų dalykų ugdymo turinyje. Realistinio, sąlygiškojo ir abstrakčiojo vaizdavimo būdų ypatumų tyrinėjimas, analizavimas. Savitų kūrinių kūrimas ir pristatymas mokyklos bendruomenei. Savo dailės patirties apibendrinimas ir įsivertinimas.</p>
<p>3 ciklas. Kompozicijos dėsningumai (10-14 val., spalio 3 sav., lapkritis 4 sav.)</p>		
<p>Savarankiškai pasirenka vizualių idėjų iš įvairių šaltinių (asmeninių išgyvenimų, aplinkos vaizdinių, sudominusių menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą ir apibūdina,</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Pažinimo Pilietiško Skaitmeninė</p>	<p>Meninės išraiškos bruožai. Tradicinės ir šiuolaikinės dailės meninės išraiškos elementų pažinimas, kompozicinių dėsningumų bei struktūrų kūrybingas taikymas. Etninė kultūra. Baltiškojo paveldo</p>

<p>kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais būdais. Suplanuoja idėjos įgyvendinimo etapus. B3.3. Vertina ir išsamiai apibūdina būdingus sudominusių kūrinių bruožus, dailininko individualaus kūrybinio stiliaus ypatumus. Pateikia pavyzdžių, kaip panašią idėją ar aktualias laikmečio problemas dailininkai perteikia skirtingose epochose ir meno kryptyse.</p>		<p>tradicijų atspindžiai šiuolaikiniame mene. <i>Dailės technikos: erdvinė raiška.</i> Erdvinės kūrybos medžiagų ir technikų savitas kūrybingas taikymas. <i>Dailės rūšys.</i> Sau tinkamos dailės rūšies pasirinkimas, pirmenybę suteikiant spalvinei ir/ar grafinei ir/ar erdvinei raiškai. Tradicinės dailės ir šiuolaikinių kūrinių eksponavimo ypatumų taikymas, autorių teisių reikalavimų paaiskinimas. <i>Dailės žanrai.</i> Žanrų nykimo reiškinį pažinimas šiuolaikiniame mene. Pasirinkto kūrybos būdo savitas naudojimas kūryboje. Profesionaliosios dailės ir tautodailės kūrinių meninių bruožų apibūdinimas. Simetriškos, asimetriškos, statiškos, dinamiškos ir kt. kompozicijos ypatumų analizavimas. Savita kūryba taikant analizuotus kompozicijos dėsnis, interpretuojant baltiškuosius simbolius. Savo dailės patirties apibendrinimas ir įsivertinimas.</p>
<p>4 ciklas. Vizualieji menai ir technologijos (18-20 val., gruodis 1 sav., sausis, vasaris 4 sav.)</p>		
<p>Imasi iniciatyvos ir organizuoja dailės renginius, geba komunikuoti ir bendradarbiauti grupėje. Naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais, jais remdamasis įvairiai pristato savo ir kitų kūrybos rezultatus. Naudoja įvairias dailės technikas ir skaitmeninį turinį kurdamas vizualinę mokyklos informaciją. Paaiškina ir pateikia pavyzdžių, kaip veikia žiūrovus kitų menų raiškos priemonės, integruotos į vizualiąją informaciją. Emocinės sveikatos, darnaus vystymosi, individualių kūrybinių poreikių aspektais analizuoja miestų erdves, interjerus, eksterjerus, meno kūrinius.</p>	<p>Kultūrinė Kūrybiškumo Komunikavimo Pažinimo Pilietiškumo Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos Skaitmeninė</p>	<p><i>Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas.</i> Aplinkos fiksavimas ir kūrybinis interpretavimas tradicinės ir šiuolaikinės dailės raiškos priemonėmis. <i>Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas.</i> Vaizdavimo objektų, temų ir idėjų pasirinkimas ir perteikimas šiuolaikinių vizualinių menų priemonėmis. <i>Švenčių puošimo tradicijos.</i> Analizuoja, kaip veikia žiūrovus kitų menų raiškos priemonės, integruotos į vizualiąją informaciją, kokios šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemonės pasitelkiamos. Šiuolaikinių renginių meniniai bruožų pažinimas, taikymas. <i>Valstybingumo simboliai.</i> Analizuoja, vertina, taiko valstybingumo simbolių panaudojimą šiuolaikinio meno projektuose. <i>Kultūrinis paveldas.</i> Susipažįstama su ES paveldo politikos svarbiausiais</p>

		<p>aspektais, Europos paveldo pažinimu (naudojantis sąveikiais žemėlapiais), Europos ir Lietuvos kultūros paveldo apsauga, kultūrų įvairovės puoselėjimu, ES iniciatyvomis ir projektais („Europos kultūros paveldo metai“, „Kūrybiška Europa“, „Europos kultūros sostinės“ ir kt.) ir jų įgyvendinimu nacionaliniame lygmenyje.</p> <p>Meninės fotografijos, kompiuterinio ir medijų meno, videomeno, grafinio dizaino, interaktyviojo meno meninės išraiškos ir techninių raiškos priemonių tyrinėjimas ir kūrybos proceso ypatumų aptarimas. Fotoportreto, grafinio dizaino, estetinio aplinkos pertvarkymo projekto kūrimas. Dailės pažinimo ir kūrybinės raiškos patirties apibendrinimas ir pasiekimų įsivertinimas.</p>
<p>5 ciklas. Meniniai projektai (20-24 val., kovas 1 sav., balandis, gegužė 1 sav.)</p>		
<p>Tikslingai pasirinkdamas kūrybingai taiko tradicines ir/ar šiuolaikines dailės technikas, raiškos būdus. Išmėgindamas įvairias kūrybos priemones ir būdus, pateikia savitą kūrybinį rezultatą. Savarankiškai naudojami grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno raiškos priemonėmis. Kūrybiškai interpretuodamas aplinkos, meno kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika perteikia jas savo kūryboje. Komentuoja ir vertina tradicinės dailės ir šiuolaikinių menų eksponavimo ypatumus, paaiskinti autorių teisių reikalavimų. Apibūdina kūrinių eksponavimo sąsajas su kūrinių stilistika, tinkama erdve, apšvietimu, patalpos sutvarkymu.</p>	<p>Kūrybiškumo Komunikavimo Pažinimo Pilietiškumo</p> <p>Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos</p> <p>Skaitmeninė</p>	<p>Dailės rūšys. Tradicinės ir šiuolaikinės dailės ekspozicijų, meninių akcijų socialinės kultūrinės reikšmės įvertinimas.</p> <p>Valstybingumo simboliai. Analizuoja, vertina, taiko valstybingumo simbolių panaudojimą šiuolaikinio meno projektuose.</p> <p>Dailės istorija. Šiuolaikinės dailės reiškinių tarpusavio įtakų, ištakų ir meninės sąveikos pažinimas.</p> <p>Projektai. Integruota veikla. Mokyklinių meno renginių organizavimas ir jų viešinimas skaitmeninės vizualinės informacijos priemonėmis. Kūrybinių pasiekimų aplanko (portfolio) kūrimas siekiant atskleisti save, vertybes, kūrybą, savo gyvenamąją aplinką.</p> <p>Meninės idėjos. Dizaino ir medijų meno idėjų estetinis įprasminimas artimiausioje aplinkoje.</p> <p>Šiuolaikinės dailės meninių ypatumų, konceptualiojo meno idėjų analizavimas, palyginimas ir savitas interpretavimas. Savitos kūrybinės idėjos perteikimas erdvinės raiškos (skulptūros, objekto) ar žemės meno raiškos priemonėmis. Individualaus projekto kūrimas:</p>

		idėjų kėlimas, analizavimas, rezultato numatymas; veiklos planavimas; sumanymo įgyvendinimas ir aprašo rengimas; kūrybinio rezultato pristatymas ir įsivertinimas.
6 ciklas. Dailės patirtis ir pasiekimai (5-7 val., gegužė 2-4 sav.)		
Savarankiškai pasirenka savo kūrybos pristatymo būdą. Parengia kūrybos aplanką (portfolio) su kūrinių nuotraukomis, išsamia metrika, idėjų eskizais, kūrybinių ieškojimų variantais, trumpu kūrybinio proceso aprašymu, kūrybinio rezultato ir įgytos patirties įsivertinimu. Analizuodamas ir vertindamas tradicinės dailės ir šiuolaikinių vizualinių menų raiškos priemones, tikslingai vartoja dailės sąvokas, pateikia savų pavyzdžių.	Kultūrinė Kūrybiškumo Komunikavimo Pažinimo Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos Skaitmeninė	Projektai. Integruota veikla. Kūrybinių pasiekimų aplanko (portfolio) kūrimas siekiant atskleisti save, vertybes, kūrybą, savo gyvenamąją aplinką. Kultūrų įvairovė. Susipažinimas su kultūrinių ir kūrybinių industrijų teikiamomis galimybėmis, ES investicijomis šioje srityje, didžiausiais Lietuvos menininkų pasiekimais nacionaliniu ir tarptautiniu mastu. Gebėjimų vertinti dailės kūrinių meninius bruožus, tinkamai vartoti dailės sąvokas įsivertinimas. Savo dailės pažinimo ir kūrybinės raiškos patirties, įgytos XI-XII klasėje apibendrinimas, pasiekimų pristatymas ir įsivertinimas.

VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

Kūrybinio projekto plano pavyzdys.

ATMINTINĖ PROJEKTUI

Projekto pavadinimas

1.**Projekto tikslas.** Trumpai nusakykite kūrybinę problemą, kodėl ją pasirinkote, kuo šis meninis projektas reikšmingas jums ir visuomenei, ką padės sužinoti ir išmolti.

2.**Meninės veiklos rezultatas.** Numatykite, ką kursite, kaip turėtų atrodyti jūsų kūriniai.

3.Kūrybos priemonės. Pasirinkite dailės sritį, šaką ir surašykite, kokių medžiagų, įrankių ar prietaisų prireiks.

4.Darbų planas. Sudarykite veiklų planą. *Pastaba: jei projekte dalyvaus du ar trys mokiniai, kiekvienas turėtų parengti savo projekto darbų planą, kuriame bus surašyta, už ką kiekvienas bus atsakingas.*

Etapas	Ką reikia atlikti	Darbo pradžia	Darbo pabaiga	Pastabos
I. Pasirinkti kūrybinę idėją, planuoti veiklas.				
II. Tyrinėti ir analizuoti analogus, piešti idėjų eskizus.				
III. Įgyvendinti pasirinktą idėjos variantą.				
IV. Rengti projekto aprašą*.				
V. Pristatyti projektą.				

**Projekto aprašą renkite remdamiesi šiuo planu, dailės egzamino arba Brandos darbo reikalavimais. Laikykites bendrųjų raštvedybos reikalavimų, idėkite idėjų eskizus, kokybišką kūrinio nuotrauką ir projekto planą, užrašykite kūrinių metrikas, tvarkingai susekite lapus, meniškai apipavidalinkite viršelį.*

5.Projekto pristatymas. Numatykite, kur pristatysite ir kaip reklamuosite, ką rodysite (kūrybinio proceso nuotraukas, vaizdų įrašus, kūrybinių darbų aplanką), kaip rodysite (surengsite parodėlę, skaitysite pranešimą, parengsite vaizdų pateiktis) meninės veiklos rezultata.

6.Įsivertinimas. Apmąstykite visą projekto eigą, jo etapus, prisiminkite, kokius rezultatus buvote numatę. Nusakykite, kaip planuotas rezultatas skiriasi nuo esamo, aptarkite, ką naujo sužinojote ir patyrėte, ko išmokote, kokios kliūtys, sunkumai iškilo, kaip jos buvo įveiktos, kuo svarbi įgyta patirtis, kur ją galėsite pritaikyti.

Kūrybinio projekto planą parengė _____

parašas

mokinio vardas, pavardė

Kūrybinės veiklos įsivertinimo lapo pavyzdys.

MANO KŪRYBINĖ VEIKLA 11-12 KLASĖJE

Kūrybinės veiklos aprašas

Mokyklos pavadinimas	
Mokinio vardas, pavardė, klasė	
Dailės mokytojas	
Kodėl pasirinkote dailės dalyką?	
Kaip jūsų gyvenimą paveikė dailės mokymasis?	
Ar išsipildė jūsų lūkesčiai?	
Kokios dailės temos jus labiausiai domina?	
Kokios dailės technikos labiausiai patinka?	
Apibūdinkite, kaip įgyvendinate savo kūrybines idėjas? Kas jums svarbu atliekant kūrybines užduotis?	
Kas sekasi sunkiausiai? Kaip manote, kodėl?	
Nurodykite reikšmingiausias savo dailės pasiekimus (dalyvavimas parodose, projektuose ir kt.).	
Kuris iš jūsų kūrinių, sukurtų per praėjusius dvejus metus, jūsų nuomone, vertingiausias? Kodėl taip manote?	
Šio kūrinio metrika (pavadinimas, sukūrimo data, atlikimo technika, formatas ir kt.)	
Vaizdavimo būdas	
Meninės išraiškos priemonės (kompozicija, ritmas, linijos, spalvos, formos ir kt.)	
Kur dailės gebėjimus pritaikysite? Kaip jie pravers ateityje?	

3. Skaitmeninės mokymo priemonės

Šiame skyrelyje pateikiamos trumpos anotacijos ir nuorodos į skaitmenines mokymo priemones, skirtas BP įgyvendinti. Jeigu priemonė yra anglų ar kita kalba, jos pavadinimas pateikiamas originalo kalba.

Pastaba: visos nuorodos žiūrėtos 2022-06-10

Eil. Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	ARS1, ARS2, ARS3	„ARS“ –tai virtuali dailės pažinimo programa, skirta vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams. Programoje supažindinama su vizualiųjų menų ir jų raiškos, kūrybinių priemonių bei metodų įvairove, dailės rūšimis, šakomis, žanrais, jų sąveika. Kalba – lietuvių. Nemokama.	http://ars.mkp.emokykla.lt/
2.	Interaktyvi paskaita apie Samuelio Bako kūrybą	Interaktyvi interneto svetainė pristato Samuelio Bako, pasaulinio garso litvakų kilmės dailininko, gimusio Vilniuje 1933 m. ir išgyvenusio holokaustą kūrybą. Kalba – lietuvių. Nemokama.	www.menas.samuelisbakas.lt
3.	Dailės SMP	SMP, skirta XX–XXI a. Lietuvos dailei, parengta ne chronologiniu, bet probleminiu diskursu, tačiau neatmetant galimybės mokymosi objektus sisteminti ir pagal nurodyto laikotarpio dešimtmečius. Dailės SMP rinkiniai suformuoti pagal 3 probleminius pjūvius, atsižvelgiant į Bendrosiose programose išskirtas veiklos sritis. Kalba – lietuvių. Nemokama.	http://smp2014me.ugdome.lt/
4.	Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema	Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje dailės mokytojai ras 4 nacionalinių ir 17 respublikinių muziejų eksponatus, temines virtualias parodas. Kalba – lietuvių. Nemokama.	https://www.limis.lt/virtualios-parodos
5.	Virtualios parodos	Lietuvos dailės muziejaus virtualios parodos Kalba – lietuvių. Nemokama.	https://www.lndm.lt/parodos/lietuvos-dailes-muziejaus-virtualios-parodos/
6.	Vaizdo pamokos	Mokytojų sukurtos matematikos, informacinių technologijų, fizikos, dailės, programavimo, lietuvių, anglų bei prancūzų kalbų vaizdo pamokos 1–12 klasėms. Kalba – lietuvių. Nemokama.	http://vaizdopamokos.lt
7.	Video turai	Video turai lietuvių ir anglų kalba. Kalba – lietuvių, anglų. Nemokama.	https://turai.limis.lt/
8.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Kryždirbystė Lietuvoje“ pristatomos Lietuvos kryždirbystės tradicijos įvairiuose šalies regionuose.	https://www.youtube.com/watch?v=BOPex7NJm0s

		Kalba – lietuvių. Nemokama.	
9.	Vaizdo pamoka	Mažiesiems paveldo tyrinėtojams pristatoma UNESCO Pasaulio paveldo vietovė – Vilniaus senamiestis. Drauge su atgijusiu UNESCO Pasaulio paveldo ženkliuku – Pavelduku (Patrimonito) – vaikai gali pasiklausti paslaptinių senojo Vilniaus legendų. Kalba – lietuvių. Nemokama.	“ https://www.youtube.com/watch?v=bKzaWUwZzVg ”
10.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Užgavėnių kaukės gamyba“ pristatomi kaukių personažai, gamybos ypatymai. Kalba – lietuvių. Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=sPkyp-YZ4zw
11.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Lipdymas iš druskinės tešlos“ pristatoma lipdymo technika, jos panaudojimas erdvinei raiškai. Kalba – lietuvių. Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=OCgziBP9eTA
12.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Šiaudinių žaisliukų vėrimas“ demonstruojamas kaip suverti šiaudinius žaisliukus. Kalba – lietuvių. Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=Hz6n3dOtV9Y
13.	Vaizdo pamoka	Lietuvos nacionalinio kultūros centro vaizdo pamokoje „Kaip suverti šiaudinių žaislelių“ pristatoma šiaudinio žaislo gaminimo metodika. Kalba – lietuvių. Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=mtYX6pOn1HA

Informacinės komunikacinės technologijos savaime skatina eksperimentuoti ir išmėginti naujus raiškos būdus, paįvairina kūrybinį procesą ir suteikia jam patrauklumo. IKT gali padėti mokiniams gilinti žinias apie dailės kūrinius ir jų kūrybos būdus, atskleisti naujus informacijos šaltinius, formuoti darbo su naujomis IKT įgūdžius, keistis su kitais kūrybos rezultatais, dokumentuoti (fotografuoti, filmuoti, išsaugoti skaitmeniniame pavidale) visą kūrybos procesą ir jo rezultatus, kurti mokyklos vizualinę informaciją (laikraščius, sienlaikraščius, reklaminius leidinukus, lankstinukus ir kt.). Todėl kompiuteris su interneto ryšiu, skaitmeninis fotoaparatas, filmavimo kamera turėtų tapti patraukliais kūrybos įrankiais, kurie galėtų būti naudojami dailės pamokų metu.

Šiuolaikinės interneto galerijos, dailės muziejų internetinės svetainės pristato meno kūrinius viso pasaulio auditorijai. Patogiausia vaizdinės ir filmuotos medžiagos ieškoti pasitelkus **Reikšminius žodžius:** pavyzdžiui, norint surasti informacijos, kūrinių vaizdų, nurodome dailininko vardą, pavardę, dailės žanrą, rūšį, techniką ir kt. Pavyzdžiui, „Stasys Eidrigėvičius“ - „knygų iliustracija“, „lietuvių liaudies pasakų iliustracijos“, „plakatas“, „instaliacija“, „siurrealizmas“, „pastelė“ ir kt. Jeigu ieškome informacijos apie užsienio dailininkus, tai originalo kalba nurodome vardą, pavardę, atlikimo techniką, žanrą, rūšį ir kt. Naršyti internete reikia mokyti mokinius, nes internetinės įrašų nuorodos dažnai keičiasi, gali būti neaktyvios.

4. Literatūros ir šaltinių sąrašas

Šiame skyrelyje pateikiami šaltiniai su trumpomis anotacijomis apima įvairiais būdais pateiktą dalykinę ir metodinę su skirtingomis dailės dalyko temomis susijusią medžiagą. Jeigu priemonė yra anglų ar kita kalba, jos pavadinimas pateikiamas originalo kalba.

Pastaba: visos nuorodos žiūrėtos 2022-07-08

Eil. nr.	Pavadinimas	Anotacija
1.	Burneika J. Forma, kompozicija, dizainas. Vilnius: VDA, 2002.	Knygoje rašoma apie trimatės - skulptūrinės - formos formavimą, bet dizainerio žvilgsniu. Pradedama nuo organiškos, gamtinės formos ir judama link mažų formų abstrakčiosios plastikos.
2.	Barbe – Gall, F. Comment parler d'art aux enfants. Societe nouvelle Adam Biro, 2002.	Knygoje aptariami vaikų estetinio ir kultūrinio ugdymo klausimai, pateikiama patarimų, kaip sudominti vaikus dailės kūrinių, organizuoti jų išvykas į muziejus, kalbėti su vaikais apie konkrečius dailės kūrinius.
3.	Cheshire, L. Svarbiausi meno įvykiai, Kitos knygos leidykla, 2019.	Britas meno kritikas knygoje atrinko 50 svarbiausių meno įvykių nuo Renesanso iki šių dienų. Ir paaiškina, kodėl jie svarbūs meno istorijai, kaip jie pakeitė požiūrį į meno reiškinius, Pristatomi ir patys naujausi meno reiškiniai, kurie provokuoja mąstymą, kelia klausimus.
4.	Cieškaitė-Brėdikienė, L. Dizaino raida. Nuo Morriso iki Morrisono. Vilnius: VDA leidykla, 2008.	Nuosekli, puikiai ir gausiai iliustruota knyga, kuri aprėpia laiką nuo 19 a. vidurio iki mūsų dienų. Įdomūs užsienio ir Lietuvos dailininkų darbų sugretinimai.
5.	Cole, A. Renesansas. Šiaurės kraštų ir italų Renesanso menas nuo XIV iki XVI a. Vilnius: Alma littera, 2001.	Svarbi knyga, kuri atskleidžia, kad ir klasikinis menas gali būti įvairus, “grynas” itališkas ir su šiaurietiškomis priemaišomis: aštresnėmis, ne tokiomis aptakomis linijomis, su kampuotesnėmis formomis, grubesnis, niūresnis, ne toks itališkai saulėtas.
6.	Čiurlionytė, A. Dailė. Vadovėlis 11-12 klasei. 2 dalys. Kaunas, „Šviesa“, 2007.	Galima rasti, pasirinkti labai įvairių žinių iš įvairiausių laikotarpių. Parašyta lakoniškai, aiškiai, suprantamai.
7.	Dailės žodynas. Vilnius: VDA, 1999.	Įvairiuose dailės žodynuose, meno istorijose terminai dažnai įvairuoja, klaidina, ypač sinoniminis kai kurių terminų naudojimas. Tai yra Vilniaus dailės akademijos leidyklos leidinys, kuriame aiškiai, tiksliai apibūdinamas kiekviena epocha, srovė, dailės rūšys ir žanrai, technikos.
8.	Dempsey, A. Modernusis menas. Kitos knygos, 2019.	Pateikiama visuminis modernizmo epochos supratimas, skirtumai nuo klasikinės epochos meno. Galima mokytis

		naujų terminų, supratimo, kuris būtina norint suprasti modernizmo meną, nes klasikinio meno terminija, supratimas jau nebetinka.
9.	Dempsey, A. Siurrealizmas. Kitos knygos, 2020.	Knyga apie siurrealizmo judėjimą, kuomet pateikiama daug žinių, pamąstymų ne tik apie šią modernaus meno srovę, bet ir apie irracionalųjį pradą kūryboje, fantazijos, svajonės, sapno vaidmenį meninėje kūryboje.
10.	Finger, B. 13 modernių dailininkų, kuriuos dera žinoti. Modernaus meno centras, 2014.	Brado Fingerio knygoje pristatomi kertiniai 20 amžiaus modernios dailės atstovai, išryškunami jų autentiški kūrybos ypatumai. Nuo W. Hopperio iki R. Lichtensteino ir t.t.
11.	Gombrich, E. Meno istorija. Vilnius: 1995.	Labai aiškia kalba, lakoniškai ir vaizdingai parašyta meno istorija, kuri neperkrauta nereikalingais terminais, pertekliu žinojimu. Atrinkta ir išgryninta meno istorija, būtiniausi jos pagrindai.
12.	Gurskas, A. Kaligrafijos ir šrifto pagrindai. Vilnius: VDA, 2006.	Nors tai ilgamečio VDA profesoriaus Alberto Gursko knyga. bet profesorius apie kaligrafiją ir šriftą daugiau kalba per pavyzdžius, studentų darbus, per vizualias idėjas ne per tekstą.
13.	Guzevičiūtė, R. Europos kostiumo tūkstantmetis (X-XX a). Vilnius: Vaga, 2001.	Knygoje pateikiama informacijos, iliustracijų apie paskutiniojo tūkstantmečio madą, kas buvo dėvima ir kodėl, kokias spalvas mėgo, kaip kito sukirpimas, apdaila, audinių raštai ir t.t. Padeda suprasti ne tik kostiumo istoriją, bet pateikia žinių, kurios praturtina bendrąją meno istoriją.
14.	Heine, F. 13 didžiųjų meno išradimų, kuriuos dera žinoti. Modernaus meno centras, 2014.	Galima sužinoti, kokie atradimai padėjo impresionistams sukurti tokius mirgančių, raibuliuojančių spalvų paveikslus ir padaryti meno revoliuciją, pradėti modernistinio meno istoriją. Įmanoma sužinoti, kas buvo pavaizduota pirmosiose fotografijose ir t.t.
15.	Janulevičiūtė, R. Tadas Baginskas: dizaino liudininkas. Vilnius: VDA leidykla, 2020.	Per konkretaus dizainerio VDA profesoriaus, Dizaino katedros įkūrėjo kūrybinę, asmeninę biografiją sužinome apie Lietuvos dizaino istoriją apskritai. Ir kaip dizaino darbas tapo nuo pramonės dirbinių modeliavimo iki meno kūrinio.
16.	Lowenfeld, V, Britain, W. L. Creative and mental Growth. Fourth edition, 2011.	Knygoje pateikiama išsami informacija apie vaiko kūrybinio proceso augimą ir vystymąsi nuo pirmųjų nekontroliuojamų piešinių iki kūrybos vyresnėse klasėse. https://archive.org/details/creativementalgr00/mode/2up

17.	Matonis, V. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Vilnius: 2000.	Leidinyje pateikiama išsami efektyvaus meninio ugdymo gerosios patirties analizė JAV. Afektinio ir kognityvaus meno vienovė meninio pažinimo procese.
18.	Pasaulio paveldas – jaunimo rankose. Mokymo vadovas pedagogams. Vilnius: Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2005.	Mokymo vadovas, padedantis sustiprinti jaunų žmonių suvokimą apie vietinio, nacionalinio ir pasaulinės reikšmės paveldo išsaugojimo svarbą. Leidinys suteikia būtinų žinių ir padeda ugdyti visą gyvenimą trunkantį pasišventimą šiam garbingam siekiui bei skatina mokytojų kūrybiškumą ir šiuolaikiškų metodų naudojimą, kas ne tik skatina jaunimą aktyviai domėtis ir rūpintis pasaulio paveldo apsauga, bet ir gerina mokymosi procesą mokyklose ir bendruomenėse.
19.	Pastabos apie senąjį japonų meną. Parengta Šiuolaikinės japonų grafikos parodos Nacionalinėje galerijoje atidarymo proga. Vilnius, 1995 spalio 5 d. Lietuvos dailės muziejus. Vilnius, 1995.	Įdomiai supažindama su šiuolaikinės japonų grafikos paroda, siekiant atskleisti kaip vyko bendrieji meno pokyčiai, techniniai ieškojimai ir atradimai. Bet tuo pačiu, kaip visame šitame kontekste atsikleidė atskiro dailininko meninio braižo individualumas.
20.	Read, H. Trumpa moderniosios tapybos istorija. Vilnius: Vaga, 1994.	Trumpai, bet tirštai - su daugybe pavardžių, meno kūrinių pavadinimų - pristatoma bendroji modernizmo istorija, susikoncentruojant daugiausia į tapybos meną.
21.	Schümann, B. 13 menininkių, kurias dera žinoti. Modernaus meno centras, 2015.	Pristatoma trylika didžiųjų moterų menininkių, kurios pakeitė žvilgsnį ne tik į save, moterų kūrybą, bet ir patį meno supratimą.
22.	Solarz, E. D.i.z.a.i.n.a.s. Modernaus meno centras, 2015.	Trumpai pateikiami dizaino meno pagrindai, nuo elementarios, paprasčiausios formos projektavimo link sudėtingesnės.
23.	Staknienė, I., Zareckienė, R. Dailė. Kūrybinės užduotys XI-XII klasei. Tradicijos, naujovės, požiūriai. Kaunas: Šviesa, 2014.	Leidinyje skiriamas 11-12 (III – IV gimnazijos) klasių dailės ugdymo kursui. Kūrybinės užduotys leidžia ir mokytojui, ir mokiniams dirbti pasitelkiant įvairius vadovėlius ir kitas mokymosi priemones.
24.	Staknienė, I., Zareckienė, R. Interaktyvioji Dailės mokytojo knyga 11-12 klasei. Kaunas: „Šviesa“, 2014.	Leidinyje skiriamas 11-12 (III – IV gimnazijos) klasių dailės ugdymo kursui. Interaktyviame leidinyje akcentuojamas kompetencijų ugdymas, tyriminė veikla, pateikti detalieji pamokų planai, nuorodos į papildomus išteklius, reikšminės sąvokos, priedai, veiklos planai.
25.	Stephen, L. S. ...izmai: padedantys pažinti meną. Vilnius: Mūsų knyga, 2009.	Per atskiras modernaus meno kryptis, srovės pristatoma visa modernizmo epocha, supažindinant su kiekvienos srovės, krypties apibrėžimais, bendraisiais bruožais ir svarbiausiais kūrėjais.

26.	Šiukščius, G. Dizainas. Menas. Mokslas. Technika. Vilnius: VDA, 2005.	Supažindama su techniškuoju dizaino supratimu, t.y. kreipiant dėmesį daugiau į techninius dalykus ir parodoma, kaip galima pereiti prie dizaino, kaip meno supratimo.
27.	Vizualinio mąstymo strategijos naudojimas ugdymo turinyje. MMO. BRITISH COUNCIL, 2021.	Edukacinio projekto, įgyvendinto pagal „People to People“ programą bendradarbiaujant su Britų taryba Lietuvoje leidinys. Pateikiama išsami metodinė medžiaga įvairių mokomųjų dalykų mokytojams kaip analizuoti, interpretuoti ir vertinti dailės kūrinius.
28.	Vizualinio mąstymo strategijų programos metodinė medžiaga. Atviros Lietuvos fondas, 2000.	Vertinga ir visapusiška metodinė medžiaga, kuri nuosekliai supažindina su svarbia vizualinio mąstymo strategijų programa, padedančia giliau suprasti meno kūrinių, ugdanti kokybiškesnę požiūrį į meno kūrinių supratimą.
29.	Wenzel, A. 13 paveikslų, kuriuos dera žinoti. Vilnius: Modernaus meno centras, 2012.	Atrinkti trylika paveikslų, jų vaizdai ir tekstai padeda giliau suprasti ne tik atskiro žymaus - klasikinės ir modernizmo epochos - dailininko kūrybą, bet ir lavina skonį, supratimą, kaip reikia žiūrėti į meno kūrinių ir ko gali iš to tikėtis.
30.	Wilkins, G. Tapyba taškais: mokomės piešti kompiuteriu. Kaunas: 2002.	Padeda suprasti, ko galima tikėtis iš dar vieno meno kūrimo įrankio - kompiuterio. Ar jis gali duoti to, ko negali kiti įrankiai, priemonės. Kodėl ir kada reikėtų rinktis kompiuterį, kuriant piešinį.
31.	Williams, G. Kaip rašyti apie šiuolaikinį meną. Vilnius, VDA leidykla, 2018.	Knyga padeda atsikratyti daugelio baimių, kurios gali kelti išitiktį, kai reikia rašyti ne tik apie meną, bet svarbiausia - apie šiuolaikinį meną. Pasidalijama patirtimi, ko vengti, į ką atkreipti dėmesį, kaip ir ko mokytis rašant apie šiuolaikinį meną.

5. Užduočių pavyzdžiai

Šiame skyrelyje pateikiame pamokų ciklo 11 (III gimnazijos) klasei pavyzdį ir patarimų dėl Brandos darbo organizavimo.

Ugdymo procese kelios mokymo turinio temos gali būti įgyvendinamos per vieną pamoką, užduotį ar pamokų ciklą. Glaudžiai integruotos ir dailės raiškos, dailės supratimo ir vertinimo, dailės reiškinių ir kontekstų pažinimo sritys, jos viena kitą papildo, per vieną pamoką, užduotį ar pamokų ciklą padeda ugdyti ir vertinti kelių skirtingų sričių pasiekimus.

Dailės bendroji programa nurodo, kad vertinant mokinių pasiekimus akcentuojama ne klaidos ar nesėkmės, o tai, kokią pažangą padarė kiekvienas mokinys. Vertinant mokinių atliktas užduotis būtina atskirti mokomųjų ir kūrybinių užduočių vertinimą. Vertinant mokomąsias dailės užduotis (pavyzdžiui, susipažinimas su technikomis, su medžiagomis, kt.) vertinama tik tai, ko mokiniai mokėsi atlikdami konkrečią užduotį, kaip tinkamai valdo dailės reikmenis ir naudoja kūrybos medžiagas. Šio pamokų ciklo užduotys – kūrybinės, todėl vertinant jas svarbu išklausti mokinio nuomonę, ką sužinojo tyrinėdamas dailės ir architektūros kūrinius, kaip

pasikeitė jo nuomonė, kaip ieškojo idėjų savo darbams, kokias mintis ir jausmus savo kūrinium norėjo išreikšti, kaip sekėsi kurti. Vertiname, kaip mokiniai geba naudotis meninės išraiškos priemonėmis, kaip savitai perteikė temą ar idėją, apie ką norėjo papasakoti ir kaip tai pavyko atskleisti vaizdais.

Mokinio dailės mokymosi pasiekimų lygis nustatomas pagal jo atliktų dailės raiškos ir pažinimo užduočių rezultatus. Dailės BP pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai, susieti su vertinimu pažymiais: I – slenkstinis (4), II – patenkinamas (5-6), III – pagrindinis (7-8), IV – aukštesnysis (9-10). Jie yra rekomendacinio pobūdžio ir gali būti lanksčiai taikomi skirtingų gabumų ir pasirengimo mokiniams.

11 (III gimnazijos) klasė. Pamokų ciklas „Meniniai stiliai ir grožio idealai“ (10-14 val.).

Pamokų ciklo tikslas: ugdyti sampratą, kaip istorijos tėkmėje kinta klasikinio meno gėrio, grožio ir tiesos idealai, jų vaizdavimo būdai ir šiuolaikinio meno formos. Skatinti kiekvieną mokinį pasijusti kūrėju, formuoti asmeninį ryšį su Lietuvos ir pasaulio daile, pasirinkti sau tinkamas kūrybos priemones, raiškos būdus ir vizualiai išreikšti savo emocijas, mintis, pamatyti grožio ir kūrybos apraiškas, kaip būtiną savo tobulėjimo ir pasaulio supratimo pagrindą.

Mokymo(si) turinys.

Dailės technikos: raiška plokštumoje. Idėjų ir vaizdavimo objektų pasirinkimas, perteikimas tradicinių (grafitinis ir spalvoti pieštukai, akvareliniai ir guašo dažai) ir šiuolaikinių (įvairių rūšių tušai, akrilas, sintetinė tempera) dailės technikų pagalba.

Dailės technikos: erdvinė raiška. Erdvinės kūrybos medžiagų, technikų (koliažai, asambliažai) kūrybingas taikymas.

Kultūrų įvairovė. Įvairių istorinių epochų, skirtingų pasaulio kultūrų ir kūrybinių stilių palyginimas įvairiais pjūviais (geografiniu, etniniu, istoriniu, socialiniu, vertybiniu).

Meninės idėjos. Architektūros ir dizaino idėjų estetinis įprasminimas artimiausioje aplinkoje.

Darbo reikmenys ir medžiagos:

rašiklis, eskizų ar užrašų sąsiuvinis, kompiuteris, pieštukai, tušas, įvairių storių plunksnos, baltas ir spalvotas popierius, akrilas arba guašas, teptukai, kartonas, tekstilės atraižos, žirkklės, kilijai ir kt.

Sąvokos (dailės terminai): architektūra, dailės istorija, dekoras, eksterjeras, forma, interjeras, kanonas, konstrukcija, kraštovaizdžio architektūra, kryptis, mada, portretas, projektas, proporcijos, rakursas, smulkioji architektūra, stilius, studija.

1 užduotis. Aptarti dailės istorijos sąvoką, diskutuoti, kodėl svarbu pažinti dailės stilius ir meno kryptis, išmanyti jų ypatumus. Apibūdinti pagrindinių istorinių stilių meninius bruožus. Įvairiuose šaltiniuose ieškoti Lietuvos dailės ir architektūros kūrinių, tyrinėti stilistines sąsajas su Europos menu. Nusipiešti eskizų, pasirinkti dailės techniką ir sukurti kompoziciją, perteikiančią kurio nors istorinio laikotarpio meno ypatumus.

2 užduotis. Iš anksto nufotografuoti ir į pamoką atsinešti pasirinktos miesto (miestelio) erdvės nuotraukų ar nusipieštų eskizų. Atlikti vietos kraštovaizdžio ir smulkiosios architektūros bruožų tyrimą. Apibūdinti savo gimtojo miesto (miestelio) architektūrinės aplinkos ir kraštovaizdžio vizualiuosius ypatumus. Analizuoti ir estetiškai vertinti savo aplinką, kaip ji tvarkoma, ar atitinka vietos gyventojų poreikius. Aptarti, kokias problemas sprendžia šių laikų kraštovaizdžio architektai. Pasirinkti savo miesto (miestelio) erdvę ir sukurti jaunimo poilsio zonos eskizinį projektą arba erdvinį maketą.

3 užduotis. Tyrinėti įvairių istorinių laikotarpių žmogaus atvaizdus, analizuoti žmogaus vaizdavimo schemas, apibūdinti žmogaus vaizdavimo taisykles ir grožio idealus. Remiantis žmogaus galvos studijų pavyzdžiais nupiešti keletą eskizų, ieškoti įdomaus rakurso, stengtis perteikti tikslias veido proporcijas. Pasirinkus mėgstamą raiškos būdą sukurti portretą, atspindintį šiuolaikinio (ar praeities) žmogaus grožio idealą, paaiškinti portreto kūrimo etapus.

Refleksija. Pristatyti savo kūrybinio darbo rezultatus. Nusakyti, kaip sekėsi kurti, su kokiais sunkumais susidūrė, kaip juos įveikė, kuri užduotis pavyko geriausiai, kokias idėjas, kurio istorinio stiliaus ar grožio idealus norėjo perteikti. Apibendrinti ir įsivertinti savo dailės patirtį.

Vertinimas:

Pasiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
Randa vizualių idėjų mokytojo nurodytuose kultūriniuose, informaciniuose, šaltiniuose, aplinkoje. Trumpai nusako, kas sudomino, ką ir kaip, kokiais būdais norėtų kurti.	Pasirenka vizualių idėjų iš mokytojo nurodytų šaltinių (aplinkos vaizdinių, menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą ir trumpai nusako, kaip įgyvendins pasirinktą idėją. Remdamasis pavyzdžiu, suplanuoja idėjos įgyvendinimo etapus.	Savarankiškai pasirenka vizualių idėjų iš įvairių šaltinių (asmeninių išgyvenimų, aplinkos vaizdinių, sudominusių menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą ir apibūdina, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais būdais. Suplanuoja idėjos įgyvendinimo etapus.	Savarankiškai ir tikslingai pasirenka vizualių idėjų iš įvairių šaltinių (asmeninių išgyvenimų, aplinkos vaizdinių, sudominusių menininkų kūrybos, kultūros paveldo). Atsirenka kūrybai reikalingą medžiagą ir išsamiai paaiškina, kaip pasirinkta idėja gali būti perteikta įvairiais būdais, kaip ją numato įgyvendinti. Suplanuoja idėjos įgyvendinimo etapus.
Paskatintas pasirenka sudominusius kūrybos principus ir meninės išraiškos priemones, kuria remdamasis nurodytais pavyzdžiais.	Naudojasi nurodytomis grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno raiškos priemonėmis. Interpretuodamas aplinkos, meno kūrinių inspiruotas idėjas, nurodyta stilistika perteikia jas savo kūryboje.	Savarankiškai naudojasi grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno raiškos priemonėmis. Kūrybiškai interpretuodamas aplinkos, meno kūrinių inspiruotas idėjas, pasirinkta stilistika perteikia jas savo kūryboje.	Savarankiškai ir išradingai naudojasi grafinių, spalvinių, erdvinių, audiovizualinių ar medijų meno raiškos priemonėmis. Jausdamasis menininku, laisvai ir kūrybiškai interpretuodamas aplinkos, meno kūrinių inspiruotas idėjas, ieškodamas originalios raiškos, perteikia jas savo kūryboje.
Naudodamasis pagalba trumpai	Remdamasis pavyzdžiais trumpai	Nusako skiriamuosius bruožus, meno	Savarankiškai domisi dailės istorija. Išsamiai

nusako pagrindinius meninius bruožus, leidžiančias dailės, architektūros ar dizaino kūrinį priskirti tam tikrai epochai, meno kryptčiai.	nusako meninius bruožus, leidžiančias dailės, architektūros ar dizaino kūrinį priskirti tam tikrai epochai, meno kryptčiai.	simbolių, menines ypatybes, leidžiančias dailės, architektūros ar dizaino kūrinį priskirti tam tikrai epochai, meno kryptčiai.	apibūdina skiriamuosius bruožus, meno simbolių, menines ypatybes, leidžiančias dailės, architektūros ar dizaino kūrinį priskirti tam tikrai epochai, meno kryptčiai.
Paskatintas pristato savo kūrinius.	Pagal pavyzdį pasirenka savo kūrybos pristatymo būdą.	Savarankiškai pasirenka savo kūrybos pristatymo būdą.	Tikslingai ir savarankiškai pasirenka savo kūrybos pristatymo būdą.

Brandos darbas

Į Vidurinio ugdymo programos privalomą mokymosi turinį įtrauktas ir Brandos darbas. Menų krypties BD gali pasirinkti mokiniai, besimokantys pagal pasirinkto menų dalyko vidurinio ugdymo programą, t. y. ir dailės dalyką pasirinkę mokiniai. Menų krypties Brandos darbo specifika apibrėžiama kūrybinio pobūdžio veiklomis, kai sukuriama BD produktas – meno kūrinys, kurio sukūrimas reikalauja kompetencijų iš bet kurios vienos ar kelių menų krypties ugdymo dalyko programų. Mokinio dalykinę menų kompetenciją nusako Dailės Bendrosiose programose nurodytos veiklos sritys: dailės raiška; dailės supratimas ir vertinimas; dailės reiškinių ir kontekstų pažinimas. Tai praktinio/kūrybinio pobūdžio darbas, kurį, kaip ir menų egzaminą, sudaro trys dalys:

- Aprašomasis darbas (30 proc.)
- Meninio produkto sukūrimas (50 proc.)
- Pristatymas (20 proc.)

Mokiniui pateikiamoje kūrybinėje užduotyje nurodyta informacija skiriasi nuo mokslo tiriamosios krypties ir nuo technologinės krypties Brandos darbo, nes pateikiami tik menų sričiai aktualūs reikalavimai kūrybiniam darbui sukurti arba kūriniui atlikti.

Daugiau informacijos apie Brandos darbą ir jo vykdymą internete:

<https://www.nsa.smm.lt/stebesenos-ir-vertinimo-departamentas/pasiekimu-patikrinimai/brandos-egzaminai/brandos-darbas/>

Rekomenduojamos dailės brandos darbo temos:

1. *Vieno žmogaus portretas*. Neoklasikinis / realistinis variantas.

Draugo ar šeimos nario (tėčio, mamos, močiutės ir t.t.) portreto kūrimas. Medžiagą kaupti reikėtų pradėti nuo ankstyvojo Renesanso portretų profiliu - tai lengviausias žinomas meninis būdas portretinės charakteristikos kūrimui. Išstudijuoti Brandaus Renesanso portretus, kuriuose žmogus vaizduojamas ne žiūrintis tiesiai, bet kiek pasisukęs (taip vadinamoje trijų ketvirčių pozicijoje). Atliekant tyrimą gilintis, kaip galima atskleisti žmogaus išorinę (atkreipti dėmesį į žmogaus drabužių stilių, stovėseną, sėdėseną) ir vidinę charakteristiką (kostiumas - ryškios ar blankios spalvos, stilius, laisvus, būdingus judesius ir mėgstamus gestus, svarbius daiktus - knygas, meno kūrinį, gal kavos puoduką ir pan.). Kuriant portretą, pagalvoti, kaip juos suderinti, siekiant žmogaus portretinio atvaizdo vienovės.

2. *Grupinis žmonių portretas: klasės draugų ar šeimos, giminės narių*. Neoklasikinis / realistinis variantas. Uždaviniai: kaip atskleidžiant kiekvieno žmogaus individualumą ir atskleisti vienijančią

portretuojamųjų žmonių grupę idėją. Susirinkti medžiagą apie grupinius Renesanso, baroko epochos portretus. Analizuojant ir kuriant portretą, gilintis, kaip atskleisti atskiro žmogaus išorinę ir vidinę charakteristiką, neužmirštant, kad reikėtų sugalvoti, išryškinti tuos žmones vienijančią, apjungiančią idėją (bendri pomėgiai, panašūs gyvenimo siekiai, tie patys autoritetai ir vertybės ir kt.).

3. Vieno žmogaus portretas. Modernistinis variantas. Susirenkama, analizuojama, apibendrinama ir kūrybiškai interpretuojama medžiaga, kaip modernistinėje epochoje siekiama atskleisti žmogaus charakteristiką. Impresionizme - jo išliejime į gamtą, žmonių grupę, minią. Betarpiška impresionistinio įspūdžio pagava: moteris kaip spalvinga gėlė, kaip augalas (Klodus Monė), kaip porcelianinė lėlė (Ogiustas Renuaras), panašumas į gyvūną (Edgaras Dega) ir t.t. Fovizme viską lemia spalva, spalvinė charakteristika: Anri Matiso moters portretas "Žalia linija". Žmogaus veido modeliavimas žalio, violetinėmis, mėlynomis spalvomis. Kubizme: išryškinta laužyta, lakoniška linija arba viename darbe apjungiami keli žiūrėjimo taškai (iš skirtingų žiūrėjimo taškų). Siurrealistinis: įsivaizduojamų apie tą portretuojamą žmogų charakteristikų drąsus išryškinimas: gal baimės, gal nepaisymas žmogaus amžiaus (portretuojamojo asmens jauninimas ar sendinimas) ir t.t.

4. Natiurmortas. Neoklasikinis / realistinis variantas. Kuriant savitą natiurmortą, siekiama, kad tai nebūtų atskirų daiktų rinkinys, bet kad atskirus daiktus apjungtų tam tikra vienijanti simbolinė tvarka, kuri vizualiai papasakotų apie žmogų ar žmones, kuriam tie daiktai priklauso. Medžiaga kaupiama tyrinėjant 17 a. olandų dailę, 18 a. prancūzų dailės kūrinių pavyzdžius (ypač Šardeno natiurmortus), 19 - 20 amžių realistinės dailės kūrinius (natiurmortus).

5. Natiurmortas. Modernistinis variantas. Galimi įvairūs kūrybiniai keliai ir būdai: spalvingumo, susidomėjimo įmantriomis ir atraktyviomis formomis, išradingos kompozicijos paieškos (tarpusavio daiktų išdėstymo); paslapties, mįslės išryškinimas; daiktų dėliojimas taip, kad atsirastų tarsi teatro mizanscenoje režisūrinis momentas (gilintis į Adomo Galdiko natiurmortus su liaudies skulptūrėlėmis, etnografiniais artefaktais, lėlėmis, žaislais). Daiktai - kaip artistai teatro scenoje; gyvybės jiems suteikimas, animavimas.

6. Gamtovaizdis kaip žmogaus vidinio pasaulio atspindys. Analizuojant dailės kūrinius ir kuriant savitą interpretaciją, surasti atskirų gamtovaizdžio sudedamųjų dalių ryšius su žmogaus vidinėmis būsenomis, su amžiaus tarpsniais, su charakterio ypatybėmis: audringumas, chaotiškumas - spinduliavimas į išorę; susikaupimas, įsigilinimas į save ir t.t. Tyrinėti, sukaupti medžiagą 19 a. simbolistinėje dailėje, 20 a. modernistinėje dailėje ir kūrybiškai ją interpretuoti.

7. Miesto / miestelio panoramos kūrimas. Surasti tašką, iš kurio matytųsi bendras miesto, miestelio panoraminis vaizdas: jis gali būti realus (nuo kalvos, piliakalnio, iš varpinės, bažnyčios bokšto, apžvalgos aikštelės ir t.t.), bet galėtų būti ir įsivaizduojamas. Kaip, nesilaikant tikrovės motyvų, jos pavidalų kopijavimo, įvesti kūrybišką motyvų pertvarkymo tvarką: sukaupti medžiagą, kaip amžių bėgyje buvo vaizduojamas šv. Onos ir Bernardinų ansamblis. Spręsti klausimus: ką išryškinti, išdidinti, ką paslėpti, ko atsisakyti, kaip neturinčius svarbos bendram idėjos atskleidimui. Pavyzdžių ieškoti iš 17 a. olandų tapybos, 19 a. pabaigos impresionistų peizažų, įvairiose meninėse epochose sukurtų panoraminių vaizdų.

8. Mano namų interjeras. Realistinis variantas. Pamaštyti, apie ką turėtų byloti namų aplinka: baldų išdėstymas, jų piešinys ir kompozicinė tvarka. Mokyti iš 17 a. olandų tapybos, 18 a. ir 19 a. prancūzų interjerinės tapybos pavyzdžių. Kiek daiktų tvarkoje, namų atmosferoje atsiskleidžia žmogus, jo gyvenimo būdas, vidiniai interesai ir t.t. Interjeras gali būti realus, bet ir įsivaizduojamas, pavyzdžiui, „Mano būsiami namai“.

9. Mano namų interjeras. Modernistinis variantas. Susirenkama, analizuojama, apibendrinama ir kūrybiškai interpretuojama medžiaga, kaip modernistinėje dailėje vaizduojamas interjeras, kaip siekiama atskleisti žmogaus charakteristiką. Analizuojami šiuolaikinio interjero dizaino pavyzdžiai, kaip daiktų pasirinkime, patalpos estetiniame sutvarkyme, meno kūrinių pasirinkime, namų atmosferoje atsiskleidžia

žmogus, jo gyvenimo būdas, vidiniai interesai ir t.t. Interjeras gali būti realus, bet ir įsivaizduojamas, pavyzdžiui, „Mano būsimi namai”.
